

Ion VINEA — Tristan TZARA

Corespondență din Paris trimisă de Henri BÉHAR

profesor la Université de la Sorbonne Nouvelle de Paris III

L-AM CUNOSUT PE PROFESORUL HENRI Béhar cu prilejul simpozionului internațional „Panaîtrai”, ținut la Sorbona (domnia sa «funcționând» la Universitatea „Sorbonne Nouvelle” din Paris III). Mărturisesc că atunci când, la telefon, s-a fixat întrevederea, mă așteptam, nu știu de ce, să întâlnesc un bătrinel hirsut, cu ticuri belferești. (Poate că impresia îmi fusese provocată de masivitatea tomurilor din *Operele complete* ale lui Tristan Tzara, îngrijite cu o meticulozitate frapantă.) Când colo, un profesor de o vîrstă apropiată de a mea, care, în dosul ochelarilor ce-i accentuau nota de distincție, ascundea o fire vioaie, cu predispoziții chiar către un umor de tip special (nu degeaba îi închinase o carte lui Jarry). După întrevedere — care n-a avut loc în cadrul auster al Sorbonei, ci într-un bistrou de lângă Palais Royal — i-am cercetat «fișa» activității editoriale. În 1966 a publicat monografia *Roger Vitrac. Un réprouvé du surréalisme*, după un an, *Étude sur le théâtre Dada et surréaliste*. Dacă adăugăm monografia *Jarry dramaturge* (Librairie „A. G. Nizet”), realizăm interesul aproape exclusiv manifestat de Henri Béhar față de mișcarea de avangardă (în investigarea istoriei căreia studiile menționate constituie titluri de referință). Se cuvine, bineînțeles, menționată și seria *Operele complete* ale lui Tristan Tzara, în curs de tipărire la Editura „Flammarion” și ajunsă, în prezent, la al treilea volum (primul văzînd lumina tiparului în 1975).

În cursul discuției noastre, profesorul Béhar s-a interesat, cum era de așteptat, de documentele Tristan Tzara aflate în România. Din întîmplare, chiar în primul număr al „Manu-

scriptum”-ului¹, colega Constandina Brezu publicase un comentariu pe marginea «manuscriselor românești ale lui Tristan Tzara», după cum, în același număr, într-o prezentare a arhivei lui Ion Vinea, comunicase o fotografie care-i înfățișa pe cei doi prieteni într-o excursie „silvestră” la Gîrceni. Mi s-a smuls promisiunea că-i voi expedia acest exemplar (care, fiind editat într-un tiraj mic, după trecerea a zece ani a devenit o raritate bibliofilă).

¹ „Manuscriptum”, nr. 1, anul I, 1970.

L-am «atacat», la rindu-mi, pe profesorul Béhar, întrebându-l dacă nu dispune, din arhiva lui Tristan Tzara, de texte inedite referitoare la scriitorii români. Am aflat, cu bucurie, că la Biblioteca „Jacques Doucet“ se păstrează scrisorile trimise de Ion Vinea, Marcel Iancu, B. Fundoianu, Ilarie Voronca, Jacques G. Costin și Sașa Pană. Oferta pe care i-am făcut-o de a le prezenta în „Manuscriptum“ a fost acceptată. Cunoștea, de altminteri, revista noastră, grație informațiilor primite de la Gheorghe Doca, pe atunci asistent asociat la Universitatea „Sorbonne Nouvelle“ din Paris III — și care, mă folosesc de prilej pentru a o spune, a făcut multe lucruri bune pentru popularizarea în mediile pariziene a culturii române. Tot Gheorghe Doca i-a tradus textele redactate în limba română pentru a le putea integra panoramicului documentar de față.

Un dosar amplu, pe care-l publicăm, începând cu numărul de față, adresând mulțumiri, și pe această cale, distinsului profesor și istoric literar.

Cine cercetează «scenariul» întocmit de Henri Béhar va putea aprecia vastitatea și exactitatea detaliilor referitoare la activitatea lui Tristan Tzara, explicându-și, totodată, — lesne —, faptul că unele aprecieri cu adresă directă la situația literaturii române sînt exprimate dintr-un unghi de vedere exterior și, astfel, fatalmente, incomplete.

Spre pildă, după profesorul Béhar «Tzara est bien le nom sur lequel se rallient les jeunes générations poétiques à Bucarest», sau: «Sur ce terrain mouvant il est le lien permanent entre les deux pays...» etc. Afirmațiile nu sînt lipsite total de adevăr, este însă prea mult să se considere că Tristan Tzara ar fi devenit un fel de placă turnantă a preocupărilor tinerelor generații de poeți din România, un simbol și un factor incitator al experiențelor cu caracter avangardist de la noi. Realitatea epocii ne apare ceva mai complexă. Avangardismul românesc își configurase, pe un drum propriu, obiectivele specifice — Tzara însuși putînd fi considerat nu un „patriarh“, ci unul dintre exponenți —, mișcarea dezvoltîndu-se de o amploare deosebită, dacă ținem seama că depășește sfera literaturii (marcată de experiența lui Urmuz), afectînd domeniul artelor plastice: Brâncuși, cu tot ce-a însemnat el, în plan universal, Marcel Iancu, cu contribuția adusă în promovarea cubismului etc.

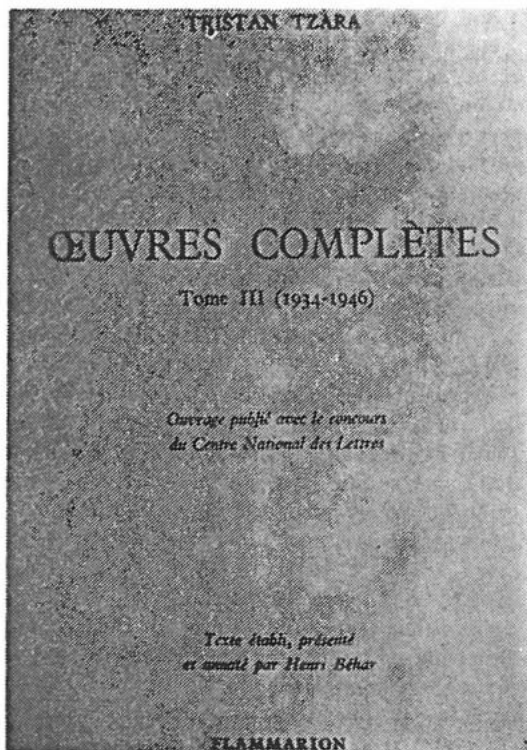
Sînt motive care-l determină pe Ion Vinea — parte implicată în proces — ca, într-un articol din 1924, să vadă în avangardismul românesc nu un fenomen de «import», ci unul de «export»: «În ceea ce privește însă modernismul afirmat mai ales de la 1917 încoace, el e, colac peste pupăză, în contrast cu întreaga noastră literatură și artă de la 1800 încoace, — e un modernism de EXPORT. Pentru înția dată am dăruit ceva străinătății care recunoaște. Azi e universal recunoscut că sculptorul Brâncuși a influențat prin elevii săi Liepschietz și Arhipenco, mult mai celebri decît maestrul însuși, întreaga plastică modernă. În toate cercurile de artă străine se știe rolul jucat de Marcel Iancu în propagarea cubismului încă din 1915, după cum se știe că acest mare artist a lucrat primele reliefuri cubiste în apus. În sfîrșit, prietenul nostru Tristan Tzara, care publica versuri în „Chemarea“, 1915, a stîrnit apoi întregul curent literar care a dezlîpit de învechitul tipic al simbolismului, tineretul din Franța, Germania, Elveția și America. Orice tînără revistă din aceste țări e o mărturie a neînsemnatei isprăvi pusă la cale aci, înainte de război, și care izbăvește pe moderniștii români de acuzația „importului“².

Astfel de precizări nu pun în discuție valoarea referințelor istorico-literare ale profesorului Béhar, ci numai le completează — același scop avîndu-l și citeva note marginale redactate de colegul Fănuș Băileșteanu (care a și tradus textul francez). Dacă ținem seama de stadiul încă imperfect al schimbului de informații științifice existent între specialiștii celor două țări, se cade să ne exprimăm deschis admirația față de bogatele cunoștințe asupra literaturii române ale profesorului francez.

Publicînd documentarul de față, redacția își propune să-i adauge alte documente existente în arhivele noastre, astfel încît, în final, să putem iniția o binevenită dezbateră asupra mișcării de avangardă din România și a implicațiilor ei europene. Venim, astfel, și în întîmpinarea dezideratului exprimat de profesorul Henri Béhar care-și apreciază contribuțiile drept o «provocare» a «colaborării între cercetătorii celor două țări, ale noastre».

AI. OPREA

² *Modernism și tradiție*, „Cuvîntul liber“, seria II, anul I, 26 ian. 1924, articol reprodus în volumul: Ion Vinea, *Publicistică literară*, ediție de Constandina Brezu-Stoian, Editura „Minerva“, București, 1977, pag. 264.

LORSQU'À L'AUTOMNE 1915, TRISTAN Tzara quitte Bucarest pour aller suivre des cours de philosophie à l'Université de Zurich — et surtout, selon le vœu de ses parents, pour échapper à la dissipation où l'entraînait la turbulente jeunesse littéraire roumaine — il ne rompt pas avec ses compagnons d'aventure. D'une part parce qu'il n'a pas renoncé à l'activité poétique, et d'autre part parce qu'il n'envisage pas son départ comme un exil définitif. Ce sont les événements, auxquels il ne s'était nullement préparé, qui le conduiront à s'éloigner davantage, pour s'installer à Paris en janvier 1920, d'où il ne rentrera qu'à deux occasions au pays natal, la même année, puis en 1946, pour une brève tournée de conférences.

Si les modalités de sa débordante activité à Zurich puis à Paris sont relativement bien connues, surtout pour ce qui concerne la phase dadaïste, si l'inventaire de ses publications poétiques en Roumanie et le parcours de sa formation esthétique ont été retracés dans le détail¹, il reste

CÎND, ÎN TOAMNA ANULUI 1915, TRISTAN Tzara părăsea Bucureștii pentru a urma cursurile facultății de filosofie la Universitatea din Zürich — și, mai ales, după voia părinților, pentru a scăpa de rătăcirea în care se afla neliniștita tinerime literară românească — el n-a rupt legăturile cu tovarășii săi din țară. Pe de o parte, pentru că n-a renunțat la a scrie poezii, pe de alta, pentru că nu-și închipuia această plecare drept un exil definitiv. Așa a fost să fie, evenimentele vieții, pentru care nu era deloc pregătit, l-au condus spre o tot mai mare îndepărtare: în ianuarie 1920 se va instala la Paris, de unde n-a mai revenit în țară decît de două ori, o dată în acel an 1920, apoi în 1946, pentru o scurtă vizită, cînd a ținut cîteva conferințe.

Dacă fațetele debordantei sale activități de la Zürich, apoi de la Paris, sînt relativ bine cunoscute, mai ales în ceea ce privește epoca mișcării dadaïste, dacă inventarul poeziilor sale publicate în România și traseul formației sale estetice au fost studiate în detaliu¹, rămîne totuși de sta-

¹ Voir la préface de Sașa Pană à *Primele poeme* de Tristan Tzara, Editura „Cartea Românească”, București, 1971, celle de Claude Sernet

¹ Vezi prefața lui Sașa Pană la vol. *Primele poeme* de Tristan Tzara, Editura „Cartea Românească”, București, 1971; cea a lui Claude

ctor universitar
București, fost
ani asistent
at la Univer-
sa „Sorbonne
vella“ din Paris

fapt, permisiu-
de a întocmi
primă antolo-
giei poeziilor ro-
ști ale lui
an Tzara, apă-
tn 1934.

néanmoins à établir la nature de ses contacts, de ses échanges avec les agitateurs les plus notables des milieux artistiques roumains. En déchiffant, avec l'aide de Gheorghe Doca pour la partie roumaine, et en publiant les lettres que ceux-ci lui adressèrent et qu'il a scrupuleusement conservées², nous voudrions contribuer à l'éclairage des relations internationales de l'avant-garde, et du moins montrer par quelle voie elles passèrent, de façon privilégiée, entre les deux guerres et d'un pays à l'autre. C'est sans doute grâce à de tels documents que la discipline nommée «littérature comparée» justifiera sa saisie binoculaire de la production artistique.

Certes, les jeunes gens qu'il fréquentait dans les cafés bucarestois, Ion Vinea, Adrian Maniu, Marcel Janco, Theodor Solacolu, M. H. Maxy, Claudia Millian et ses maîtres Alexandre Mace-donski, Ion Minulesco, Tudor Arghezi, ne sont pas tous restés en correspondance avec lui. Avec le temps, il a lié connaissance à Paris avec de nouveaux compatriotes désireux de pénétrer dans les milieux littéraires et de s'y faire une place comme Ilarie Voronca et Benjamin Fondane. D'autres, tels Sacha Pana, se sont adressés à lui pour obtenir une collaboration poétique, ne le rencontrant, dans la gloire de son humanisme nouvellement acquis, qu'en 1946. Et si les émigrés roumains étaient nombreux dans la capitale française entre les deux guerres, à commencer par la Comtesse Anna de Noailles née Brancovan³,

bilit natura contactelor sale, a schimburilor sale de scrisori cu reprezentanții cei mai notorii ai avangardei din mediul artistic românesc. Descifrind cu ajutorul lui Gheorghe Doca² textele în limba română, și publicând scrisorile pe care aceștia i le-au adresat și pe care el le-a păstrat cu atenție³, noi dorim să contribuim la lumina-reu relațiilor internaționale ale avangardei și să arătăm, cel puțin, pe ce căi ele au trecut, într-un mod privilegiat, între cele două războaie, de la o țară la alta. Grație unor asemenea documente, disciplina numită «literatură comparată» își va justifica surprinderea binoculară a producției artistice.

Desigur, tinerii pe care el îi frecventa în cafe-nelele bucareștene, Ion Vinea, Adrian Maniu, Marcel Iancu, Theodor Solacolu, M. H. Maxy, Claudia Millian și maestrul lor Alexandru Mace-donski, Ion Minulescu, Tudor Arghezi n-au purtat, toți, corespondență cu el. Cu timpul, el a cunoscut la Paris noi compatrioți dornici să pătrundă și să-și găsească un loc în mediile lite-rare franceze, precum Ilarie Voronca și B. Fun-doianu. Alții, ca Sașa Pană, i s-au adresat pentru a obține de la el colaborări, în materie de poezie⁶, fără să-l întâlnească decât în 1946, în perioada de glorie a umanismului său. Și, dacă emigranții români erau numeroși în capitala franceză între cele două războaie — începând cu Contesa Ana de Noailles, născută Brâncoveanu³, — el nu pare a fi căutat cu înfrigurare prezența lor.

aux *Premiers poèmes* de Tristan Tzara, „Seghers“ Paris, 1965, et nos notes de: Tzara, *Oeuvres Complètes*, „Flammarion“ t. I p. 631 sq. ainsi que les articles de Ov. S. Crohmălniceanu: *Tristan Tzara en Roumanie*, „Revue Roumaine“, Bucarest, no. 2, 1967, pp. 88—96; Ion Pop: *Primele poeme ale lui Tristan Tzara en Avangardismul poetic românesc*, București, Editura Pentru Literatură, 1969, pp. 149—159; Serge Fauchereau: *Tristan Tzara et l'avant-garde roumaine*, „Critique“, Paris, no. 300, mai 1972, pp. 416—429; Marin Bucur: *L'ambiance littéraire du début roumain de Tristan Tzara*, en: „Études roumaines“ no. 1, 1976, pp. 28—36; Elena Gorunescu: *L'itinéraire roumain de Tristan Tzara*, „Europe“, Paris, no. 555—556, juillet-août 1975, pp. 159—164.

² Elles se trouvent désormais au fonds Tzara de la Bibliothèque littéraire „Jacques Doucet“. Nous remercions les ayants-droits et M. François Chapon, le Conservateur, de nous avoir autorisé à les publier. Nous indiquons la cote qu'elles ont dans ce fonds.

³ Aragon a raconté comment, venu la solliciter, elle s'était emportée contre les dadaïstes qu'elle

Sernet la vol. *Premiers poèmes* de Tristan Tzara, „Seghers“, Paris, 1965; și notele noastre critice la vol. *Tristan Tzara, Oeuvres Complètes*, „Flammarion“ [1975], tome I, p. 631 ș.u.; vezi, de ase-menea, articolul lui Ov. S. Crohmălniceanu: *Tristan Tzara en Roumanie*, în „Revue Roumaine“ București, nr. 2, 1967, pp. 88—96; Ion Pop; *Primele poeme ale lui Tristan Tzara*, în vol. *Avangardismul poetic românesc*, Editura pentru literatură, București, 1969, pp. 149—159; Serge Fauchereau: *Tristan Tzara et l'avant-garde roumaine*, în „Critique“, Paris, nr. 300, mai 1972, pp. 416—429; Marin Bucur: *L'ambiance littéraire du début roumain de Tristan Tzara*, în „Études roumaines“, nr. 1, 1976, pp. 28—36; Elena Gorunescu: *L'itinéraire roumain de Tristan Tzara*, în „Europe“, Paris, nr. 555—556, iulie-august 1975, pp. 159—164.

⁴ Ele se găsesc de-acum în fondul „Tzara“ al Bibliotecii de literatură „Jacques Doucet“. Noi rămânem recunoscători moștenitorilor și d-lui François Chapon, conservatorul lor, de a ne fi autorizat să le publicăm. Vom indica totdeauna cotele sub care se găsesc ele în acest fond.

⁵ Aragon a povestit cum, venit să-i solicite ceva, ea era furioasă împotriva dadaștilor pe

il ne semble pas avoir recherché leur présence. En revanche, il a côtoyé et admiré le plus grand d'entre eux, le plus bourru aussi, Brancusi, avec qui il n'était point besoin d'échanges épistolaires, puisqu'ils pouvaient se voir en traversant une rue⁴.

Le caractère partiel de la présente publication n'échappera à personne, nous sommes le premier à le regretter: dans l'état actuel de nos travaux, il ne nous a pas été possible de localiser à Bucarest la contrepartie des lettres qu'ici nous donnons à lire. Puisse-t-elle être, à l'instar de l'incessant mouvement épistolaire qu'elle suggère, l'occasion de rétablir l'équilibre rompu et provoquer une collaboration entre les chercheurs de nos deux pays.

* * *

Dès son installation à Zurich, délaissant quelque peu les cours de la faculté, Tzara prend en quelque sorte la tête du Mouvement Dada qui, par son ampleur internationale, ne tarde pas à se faire entendre en Roumanie. Le complice des temps révolus, le camarade de lycée avec lequel il avait lancé, en 1912, la revue „Simbolul“ [Le Symbole] et à qui Tzara avait laissé, avant son départ, un lot de poèmes à publier au gré des occasions, avec lequel il venait de passer de vacances l'été précédent, à Gărceni, Ion Vinea reprend contact avec lui. Resté à Bucarest, il vient justement de publier dans la nouvelle revue qu'il dirige, „Chemarea“ [L'Appel], un long poème nostalgique où Tzara évoquait leur fraternité avec une tendresse humoristique:

«... Sous les noyers — où passe le vent lourd
comme un jardin de fontaines
Nous jouerons aux échecs
Ainsi que deux pharmaciens
Et ma soeur lira les journaux dans le hamac...»⁵.

estimait n'être pas des poètes, sauf un justement, son compatriote Tristan Tzara. (en: *L'aventure terrestre de Tristan Tzara*, „Europe“, juillet-août 1975, p. 13).

⁴ Trois billets de Brancusi à Tzara se trouvent au „Fonds Doucet“, extrêmement brefs, ils ont trait à des rendez-vous reportés. Voir l'article sur le sculpteur que Tzara destinait à la revue „Vanity fair“ en 1922, dans *O.C.*, t. I, pp. 619—620, où il décrit son atelier et se compte parmi ses ami, appelé à goûter sa cuisine savoureuse.

⁵ Tristan Tzara: *Viens à la campagne avec moi*, „Chemarea“, nr. 1, 4 oct. 1915, en: *O.C.*, t. I, p. 33

În schimb, a stat mereu în preajmă și a admirat pe cel mai strălucit dintre ei, deși și cel mai ursuz, pe Brâncuși, cu care n-a fost nevoie să facă schimburi de scrisori, pentru că puteau să se vadă oricând doar traversînd o stradă.⁴

Caracterul parțial al prezentului dosar epistolar nu va scăpa nimănui; noi sîntem primii care îl regretăm: în stadiul actual al investigațiilor noastre, nu ne-a fost posibil să depistăm la București răspunsurile scrisorilor pe care le-am citit aici. Poate că, sub forma unor vii schimburi de scrisori pe care ea însăși — această corespondență — le sugerează, vom avea ocazia să stabilim echilibrul precar de acum și să provocăm o colaborare între cercetătorii din țările noastre.

* * *

Chiar de la instalarea sa la Zürich, abandonîndu-și oarecum cursurile de la facultate, Tzara preia într-un fel conducerea Mișcării Dada, care, prin amploarea sa internațională, nu întîrzie să pătrundă și în România. Prieten devotat mai înainte, coleg de liceu, cu care scosese, în 1912, revista „Simbolul“, cu care petrecuse vacanța în vara trecută, la Gărceni, și căruia Tzara îi lăsase, la plecarea sa din țară, un set de poezii pentru a le publica între timp, cu diverse ocazii, Ion Vinea reia contactul cu el. Rămăs în București, Vinea îi va publica, în noua revistă pe care o conducea, „Chemarea“, un lung poem nostalgic, în care Tzara evoca fraternitatea lor cu o tandrețe umoristică:

«...Sub nuci — pe unde trece vîntul greu ca o
grădină de fintini
O să jucăm șah
Ca doi farmaciști bătrîni
Și soră-mea o să citească gazetele în hamac...»⁵.

care nu-i considera poeți, cu o singură excepție, compatriotul său, Tristan Tzara (vezi: *L'aventure terrestre de Tristan Tzara*, în „Europe“, iulie-august 1975, p. 13).

⁴ Trei bilețele ale lui Brâncuși către Tzara se găsesc la „Fonds Doucet“; extrem de scurte, ele erau numai în legătură cu unele întîlniri amînate. Vezi articolul despre sculptor pe care Tzara l-a destinat revistei „Vanity fair“ în 1922 (în *Oeuvres Complètes*, t. I, pp. 619—620), în care el a descris atelierul artistului, numărîndu-se deci printre prietenii [săi, chemat adesea să deguste savuroasa lui bucătărie.

⁵ Tristan Tzara: *Viens à la campagne avec moi*, în „Chemarea“, nr. 1, 4 oct. 1915; în *O.C.*, t. I, p. 33.

⁶ *Tristan Tzara*, Primele poeme, Ed. „Cartea Românească“, 1971, p. 14 — poezia *Vino cu mine la țară*.

UNE NUIT D'ÉCHECS GRAS

PagE composée par Tristan TZara *

clame pour la

VENTE DE PUBLICATIONS dada
du 10 au 25 Décembre 1920

chez POVOLOZKY, 13, rue Bourse, Paris

Francis PICABIA
UNIQUE EUROQUE
Collection DADA
Ae Sans-Pain, Paris 3 P. 10

L'AMOUR dans le Cœur

Parle la de moi...
N°1 N°2
CANNIBALE

Francis PICABIA :
La Fille née sans mère
Pensées sans langage

BLEU

IL Y A DADA ET DADA

ELLE
LES
L'ÉPIQUE

PROVERBES
391
HELAS
RIER DU CŒUR ABSTRAIT
TRISTAN TZARA

JESUS CHRIST BASTOURE
PICABIA

DERNIER DÉRANGEMENT
5 FR.

DADAPRONE
5 FR.

DADA 3
Fr. 1.00
Edition de Luxe
20 Fr.

J. EVOLA
ATA DES LETTES
Collection DADA, SOREL 17 Fr.

ARP
La Pensée à l'œuvre

I LOVE YOU MERCI

[CALLIGRAMME] 12

À ces images réalisées, Vinea fait écho par ses Souvenirs d'été:

« Il faisait chaud, des sofas profonds, du café sur la table, Tristan Tzara, tandis que tu prêtait l'oreille à l'événement, le garde forestier sifflait son chien... »⁶

Ayant reçu „Cabaret Voltaire“, la première revue qui annonçait la naissance de Dada dont une publication imminente « n'a aucune relation avec la guerre et tente une activité moderne internationale », et certainement pressé de se prononcer

Acestor imagini, Vinea le răspundea prin a sa poezie Dintr-o vară:

« Era cald și sofale adinci și pe masă cafea, Tristan Tzara, cînd ai ascultat întimplarea pădurarul își fluiera ciinele... »⁶

Cînd a primit „Cabaret Voltaire“, prima revistă care anunța nașterea mișcării Dada, a cărei publicație iminentă « nu are nici o legătură cu războiul și tinde spre o activitate modernă internațională » și dorind, desigur, să se pronunțe

⁶ Ion Vinea: *Souvenirs d'été*; voir Tristan Tzara O.C., t. I, p. 634.

⁶ Ion Vinea: *Souvenirs d'été*; vezi Tristan Tzara O.C., t. I, p. 634.

Posed în sfârșit un pui de bernardin. E foarte inteligent și ridică coada ca o ramură de salcie când face treabă mare.

Asociație de idei:

în versul: *il fit un pet si lumineux*¹³ — al dracului Tzara și-a adus aminte de mine. Eram la Gârceni și eram la el acasă. Il en fut ébloui!

Dar nu mai publicați versuri insipide de Blaise Cendrars¹⁴. Dați-i certificat de pau-pertate intelectuală.

Marcel, afișul tău mi-a plăcut foarte mult; ești la capătul tendințelor tale de acum doi ani. De acum, încotro?

Prea ușor, desenul lui Modigliani¹⁵, sau cum îl chiamă.

Arghezi mi-a spus critical, că nu se poate constata după un singur desen, dacă ai talent.

Rahat. Iser pregătește o nouă expoziție. Eu public un volum / 12,250 p. *Papagalul sfânt*^e (nuvele). Trimiteți-mi încă două plachete și Dăda. Fac reclamă inutilă. Vă sărut

[Pe partea laterală, perpendicular pe rîndurile scrisorii, este o însemnare cu alt scris]

HUG BALL SCRIE FRUMOS ȘI VIRGIN
HUG BALL E BĂIAT DEȘTEPT. HUGO BALL E
BĂIAT SIMPATIC. II TRADUC ARTICOLUL.

[În aceeași scrisoare se află un petic de hirtie, probabil o scrisoare avînd o parte albă; pe această parte albă I. Vinea scrie un poem^f]

Gară peticită de lumini
Șine verzi sub luna de venin
nori în doliu văduviți de crini,
Ce tăcere, suflete tăcut
trenurile toate au tăcut!

Vîntul rupe rufe de mătasă,
gîndurile mi-au fugit din casă
— vino, rece mină de mireasă
pune-mi clopoței la gît
ca să-ți treacă de urît

Ultim șir de roți porniți alene,
felinare, tremurați din gene
șipă desnădejde în sirene,
Suspinași supape-n unison,
sgardă, scutură-te pe peron

Gară colorată și pustie
trenurile pleacă pe vecie...
...Ieși dintr-un sertar melancolie
cu panglici, cu bucle și hîrtie
căci paiața-i fără de scufie!...

I. VINEA *

[Ștampila poștei din Paris indică — fără să pot fi absolut sigur — 11-11-29; ștampila poștei din București indică 14 DEC 929].

Malgré l'invitation à publier, ce poème moder-niste et languide n'eut pas l'heur de plaire aux dađalstes dans la ferveur de leur exaltation, ou

În ciuda invitației de a-l publica, acest poem modernist și melancolic n-a avut fericirea să placă dadaștilor aflați în ferveura exaltării lor,

¹³ Vers du poème de Tzara *La Revue Dada*, „Cabaret Voltaire“, p. 19, repris dans *De Nos oiseaux*, O.C., t. I, p. 225.

¹⁴ Les vers de Cendrars sont ceux du poème *Crépitements*, publié sans autorisation dans „Cabaret Voltaire“.

¹⁵ Dessin de Modigliani publié dans la même revue.

¹³ Vers din poemul lui Tzara *La revue Dada* (în „Cabaret Voltaire“, p. 19), reluat în *De Nos oiseaux* (în O.C., t. I, p. 225).

¹⁴ Versurile lui Cendrars sînt cele din poemul *Crépitements*, publicat fără asentimentul auto-rului în „Cabaret Voltaire“.

¹⁵ Desen de Modigliani publicat în aceeași revistă.

volum cu
titlu, Ion
nu a publicat.
l, scrisoarea
aer de bu-
după cum
ză și jocurile
vinte: Tara-
themă-temă

ca Doleanțe,
ă inițial în:
Revistă Ro-
, vol. XVIII,
24-31 mai,
p. 116; in-
apoi în vol.
ntinilor; vezi
vol. I, pp.
193-494.

encore les réserves de Marcel Janco (voir plus bas) devinrent-elles un obstacle infranchissable, les vers ne furent pas traduits et Vinea ne fut en aucune manière intégré au nouveau mouvement. Pourtant les relations des deux amis se poursuivirent encore à Zurich, puisque Tzara annonça, à deux reprises, la plaquette de Vinea La poupée dans le tombeau, d'abord dans „Bulletin“ un de ses poèmes „Dada 3“ (déc. 1918) puis dans une publicité de „Dada 4—5“ (mai 1919) et lui dédicaça ses Vingt-cinq poèmes (1918) ainsi: « Mon Cher Vinea — oeil de chlorophylle — Très amicalement Tzara toujours le même ». Devenu parisien, il fit un périple dans les Balkans au cours de l'été 1920, et revit sa famille, envoyant un télégramme à son cher ami Bébé (Ion Vinea), lequel ne lui répondit qu'après un fort long délai:¹⁶

« Mr. Tristan TZARA
13 rue de Boulainoilliers 16e Paris

Dragul meu¹⁷, îți scriu fiindcă am nevoie de tine, firește, ceea ce nu înseamnă că te-am uitat sau că nu sunt declarațiile de dragoste pe cari, eventual, ți le-aș face. Vara trecută, telegrama ta m-a ajuns tocmai în localitatea unde plecasem. Era târziu și nu ți-am mai răspuns căci știam că te grăbiai să ieși din țară. Riscam să nu te mai gădesc. Am aflat pe urmă că te-ai plins de mine din diferite motive, neîntemeiate. Sunt supărat că nu mi-ai spus mie celui dintâi. Rămîne să lămurim acestea între noi, în toamnă, la Paris. Pînă atunci fi-mi același prieten pe care-l cunoșteam și răspunde-mi de urgență, fără amînări, fără lenevie, dacă ai primit acest amical salut. E tot ce-ți cer pentru moment. Scrie-mi, deci, ca să nu fiu silit să comunic cu nimeni altul, tu ești plecat de prea mulți ani ca să mai duci cu tine mireasmă din Balcani.

Jenică e aici, mi-a povestit de tine. Îmi pare rău să te știu mereu rupt de Marcel¹⁸,

sau încă rezervele lui Marcel Iancu (vezi mai jos) vor fi devenit un obstacol de netrecut, versurile n-au fost traduse și Vinea n-a fost astfel integrat noului curent. Totuși, relațiile dintre cei doi prieteni vor continua încă la Zürich, de vreme ce Tzara va anunța, în două rânduri, placheta lui Vinea *La poupée dans le tombeau*⁹ mai întâi în *Bulletin*, unul din poemele sale din „Dada 3“, (dec. 1918), apoi în „Dada 4—5“, (mai 1919) și îi va dedica cele 25 poeme (1918) astfel: « Dragului meu Vinea — ochi de clorofilă — Foarte amical, mereu același Tzara ».

Devenit parizian, el a făcut un drum prin Balcani în vara anului 1920, și și-a revăzut familia, trimițînd o telegramă prietenului său Bebe (Ion Vinea), care nu i-a răspuns decît după o lungă amînare:¹⁶

B[u]c[urești], 4 iunie 1921

¹⁶ *long délai*: si l'on excepte une carte postale collective très kitsch (avant la lettre) représentant des amoureux avec un bouquet de fleurs: « A l'ange de l'idole immortelle—Vinea Ecrivez-nous — Dida Callimachi J'ai appri hier que tu écrivais des vers dadaïstes Barbu Solacolu

Au roi des poètes — Marcel Janco.
Cachet postal: 26 janvier 1921 »

¹⁷ Ion Vinea, carte-lettre avec message autographe signé à Tristan Tzara, Bucarest, 4 juin 1921, recto-verso, 92×141, en roumain, TZR C 4157.

¹⁸ Marcel Janco, ses études d'architecture achevées à Zurich, a séjourné à Paris en 1921, puis est rentré en Roumanie écrivant: « Déjà un monde nous séparait des poètes dada qui continuaient la mystification et la blague pour le seul plaisir du non-sens... après quelques querelles dramatiques avec Tzara et des discussions inutiles avec les surréalistes en herbe qui n'étaient intéressés que dans la mauvaise plaisanterie et le scandale, j'ai décidé de chercher

¹⁶ *lungă amînare*: dacă se face excepție de o carte poștală colectivă foarte kitsch (înaintea scrisorii) reprezentînd un grup de îndrăgostiți cu un buchet de flori:

« Pentru fingerul idolului nemuritor—Vinea Scrie-ne — Dida Callimachi Am învățat ieri că tu scriai versuri dadaïste — Barbu Solacolu Regelui poezilor — Marcel Iancu [Ștampilă de poștă: 26 ianuarie 1921] »

¹⁷ Ion Vinea, carte poștală cu mesaj autograf semnat, către Tristan Tzara, București, 4 iunie 1921, recto-verso, 92 × 141, în românește, TZR C 4157.

¹⁸ Marcel Iancu, cu studii de arhitectură terminate la Zürich, a stat la Paris în 1921, apoi a revenit în România, scriind: « Deja o lume ne despărțea de poezii dadaïști care continuau mistificarea și gluma pentru singura plăcere a nonsensului... după cîteva certuri dramatice cu Tzara și unele discuții inutile cu suprarealiștii fanatizați ...care nu erau interesați decît de proaste caraghioslicuri și de scandal, m-am decis să-mi caut

⁹ care nu va apărea niciodată

sur ce qu'il a lu, il répond à Tzara et Janco, d'une manière qui ne laisse aucun doute sur l'efficacité purgative de la nouvelle littérature:

[Scrisoare recomandată: « București R. no. 190 » — ștampila poștei]

« Monsieur Tristan TZARA

15 Avenue Junod 15 (Montmartre)

Paris

Amici ⁷, de azi dimineață mă doare burta; probabil că și geniul meu suferă. Ca să mă vindec a trebuit să beau două pahare de apă rece ceea ce m-a plictisit pentru că am lăsat o vreme apa să curgă; pînă s-a răcit am așteptat în picioare, cu paharul în mînă. Pe urmă, în odaia mea m-am constrins la practici mai umilitoare: cu mîinile în șolduri am compasat citeva plecăciuni viguroase și unele contorsiuni circulare. De cîte ori mă aplecam îmi atîrna greu capul. L-am simțit — la unison cu al altora — foarte inutilă gămălie pe oțelul trupului meu. Îmi mai trecuse durerea

II (n-am „sugativă“ și întorc foaia așa) ⁸
a trebuit însă să-mi pun la încercare toată medicina; deci m-am dus de m-am așezat ca o curvă, cu c[...] într-un lighean de apă.

Dacă vrei internaționalizați această rețetă în revista „Dada“ ⁹. Sau păstrați-o jalousement. În orice caz, împărtășiți din secret pe d-na Henings ¹⁰. Mi-ați promis niște versuri tălmăcite, din opera-i. M-am mulțumit cu ce-am găsit în plachetă: „Zilele acățate în turnuri...“ — dacă cumva am înțeles bine — foarte frumos.

Aș fi un copil rău dacă n-aș dănuți în entuziasmul nostru, — după aceeași scripcă. Fumisteriile sunt lucru minunat cînd sunt lucide, și cînd Țara ar ride după ochelari și Marciulică ¹¹ și-ar stăvili hohotul în bucle-i faciale (III) de gornist. Marcel, — îmi plăci că ești și fervent și flăcău teribil — și supun rîndurile astea potolitului Jules ¹² — iar Țara punctificat în lutul în care maestrul Dumnezeu i-a întemnițat talentul, amuzant și angelic cînd copleșește burghezimea.

Dar Narcis? Dragă Nătzi, cum ți se pare poarta nouă a Cabaretului Voltaire?

...Am un avînt furios să scriu, să colaborăm, chiar peste kilometri, la poeme nec plus ultra. Dați-mi o temă, dați-mi o temă... Tristan Țara, am văzut pe tatăl tău aseară. E un om foarte cumsecade.

⁷ Ion Vinea, lettre autographe en roumain, signée, à Tristan Tzara, 4 pp. 210 × 135, joint un poème manuscrit autographe du même, illustré d'un dessin de Marcel Janco, TZR C 4 164 classée par erreur avec une enveloppe du 10 février 1929, elle date certainement de juillet 1916, adressée à Janco et Tzara, à Zurich (d'où le pluriel employé constamment).

⁸ en tête, au verso de la même page.

⁹ Dans „Cabaret Voltaire“, Zurich, 15 mai 1916, la revue „Dada“ est annoncée à paraître le 1-er août 1916; elle ne sortira qu'en juillet 1917.

¹⁰ Emmy Hennings était la compagne d'Hugo Ball, directeur du Cabaret Voltaire (voir Tristan Tzara, O.C., t. I, p. 732); le numéro unique de la revue „Cabaret Voltaire“ comportait deux textes d'elle: *Gesang zur Dämmerung*; *Morfin et Die vielleicht letzte Flucht* ainsi qu'une illustration.

¹¹ Marciulică: hypocoristique de Marcel Janco, dont „Cabaret Voltaire“ reproduit cinq bois gravés.

¹² Jules: l'imprimeur de la revue, l'anarchiste Julius Heuberger.

⁷ Ion Vinea, scrisoare autografă în românește, către Tristan Tzara, 4 pp., 210 × 135, căreia i se adaugă un poem manuscris autograf al aceluiași, ilustrat cu un desen de Marcel Janco (TZR C 4164); clasată din greșeală sub o copertă din 10 februarie 1929, ea datează, în mod sigur, din iulie 1916, fiind adresată lui Janco și Tzara, la Zürich (de unde pluralul folosit în mod constant).

⁸ Sus, în cap, pe verso-ul aceleiași pagini.

⁹ În „Cabaret Voltaire“, Zürich, 15 mai 1916, revista „Dada“ este anunțată că o să apară la 1 august 1916; ea nu va ieși de sub tipar decît în iulie 1917.

¹⁰ Emmy Hennings era soția lui Hugo Ball, directorul „Cabaretului Voltaire“ (vezi Tristan Tzara, O.C., t. I, p. 732); în unicul număr al revistei „Cabaret Voltaire“ ea semna două texte: *Gesang zur Dämmerung*; *Morfin și Die vielleicht letzte Flucht*, ca și cîte o ilustrație.

¹¹ Marciulică: hipocoristic al lui Marcel Janco, căruia „Cabaret Voltaire“ îi reproducea cinci gravuri în lemn.

¹² Jules: imprimerul revistei, anarhistul Julius Heuberger.

— de la care n-am mai primit nimic. Văzui și am răsfoit ultima carte ¹⁹, dar n-am avut timpul în care să-mi placă mai mult decât două-trei însemnări foarte frumoase, pe alocuri. Spune-i lui Hussar ²⁰ să mi-o dea și mie. Te-am văzut citat în subtitlul unei cărți de Aragon, citatul e bun, conținutul volumului e „frêle” ²¹. Am scris și eu vreo 3 cărți pe cari însă nu le tipăresc încă. Dintre ai tăi n-am mai întâlnit pe nimeni.

Te sărut, Bébé

Str. Imprimeriei 53 (recomandat S. v.p.) »

Ce message phatique, annonçant un prochain voyage en France, est suivi d'une brève lettre de recommandation pour un confrère en poésie, où le projet de séjour à Paris, en compagnie de Marcel Janco, semble se confirmer:

Acest patetic mesaj, anunțând o apropiată vizită în Franța, este urmat de o scurtă scrisoare de recomandare pentru un confrate poet, în care proiectul vizitei la Paris, în compania lui Marcel Iancu, pare a se confirma:

« Mon très cher Tzara. ²² L'ami Tomas Aladar ²³, poète hongrois de la revue „Ma” ²⁴ (de Vienne) et qui vient de passer quelques mois à Bucarest, aura besoin de ton concours. Donne-le lui de tout (ça, pour t'imiter) et des indications pour se débrouiller là-bas.

„En automne, j'arrive sans faute avec Marcel.”
D'ici là je t'embrasse déceimment. Vinea.»

« Prea dragul meu Tzara. ²² Prietenul Tomás Aladár ²³, poetul maghiar de la revista „Ma” ²⁴ (din Viena) și care a trecut acum câteva luni prin București, ar avea nevoie de sprijinul tău. Dă-i-l din toată (așa, pentru a te imita) și dă-i și indicații pentru a se descurca acolo. În toamnă, ajung negreșit cu Marcel.

De aici, acolo, te sărut cuviincios. Vinea.»

mon propre chemin et de partir en missionnaire de l'art nouveau dans mon pays natal ». (en: Catalogue Marcel Janco, Galerie Denise-René, oct. 1953).

¹⁹ le dernier livre: sans doute *Cinéma Calendrier du coeur abstrait. Maisons de Tzara*, paru en 1920 dans la collection Dada.

²⁰ Jean Hussar: avocat d'origine roumaine, chez qui Tzara a vécu un moment à Paris, et dont le nom paraît au bas de certains manifestes Dada.

²¹ livre d'Aragon: *Anicet ou le panorama*, „Gallimard” 1921, porte en exergue la célèbre phrase du *Manifeste Dada 1918* de Tzara: « L'absence de système est encore un système, mais le plus sympathique ».

frêle est en français dans le texte.

²² Ion Vinea: lettre autographe signée à Tristan Tzara, s. 1 n. d. 1 p., 218×168, TZR C 4170

²³ Tomas Aladar: son nom n'apparaît pas dans la collection complète de „Ma”, malgré la référence à Lajos Kassak dont il se recommande.

²⁴ „Ma”: revue hongroise dirigée par Lajos Kassák, d'abord à Budapest (nov. 1916— juil.

drumul meu propriu și să revin, ca misionar al noii arte, în țara mea natală » (in: Catalogul Marcel Iancu, Galerie Denise-René, octombrie, 1963).

¹⁹ ultima carte: desigur, *Cinéma Calendrier du coeur abstrait. Maisons de Tzara*, apărută în 1920 în colecția „Dada”.

²⁰ Jean Hussar: avocat de origine română, care l-a găzduit o vreme pe Tzara la Paris și al cărui nume a apărut pe câteva manifeste Dada.

²¹ Cartea lui Aragon: *Anicet ou le panorama* („Gallimard”, 1921) poartă ca inscripție celebra frază din *Manifeste Dada 1918* de Tzara: (« Absența vreunui sistem este ea însăși un sistem, dar cel mai simpatic. »).

frêle (fragil, firav etc.) este în franceză, în text.

²² Ion Vinea: scrisoare autografă semnată, către Tristan Tzara, S. 1, n.d. 1 p., 218 × 168, TZR C 4170.

²³ Tomás Aladár: numele său nu apare în colecția completă a revistei „Ma”, în ciuda referinței la Lajos Kassák prin care se recomandă.

²⁴ „Ma”: revistă maghiară condusă de Lajos Kassák, mai întâi la Budapesta (noiembrie 1916—

On le voit, l'exemple de Calendrier du coeur abstrait dont la couverture est ornée du graphisme d'un coeur à la place du mot, et des libelles dadaïstes où Tzara faisait précéder sa signature d'une main typographique, commence à déteindre. Le destinataire de ces deux lettres n'y est pas resté insensible: il a dû faire part de l'achèvement de la grande saison Dada à Paris et tracer l'itinéraire de ses vacances, au cours desquelles il rejoindra sa compagne du Cabaret Voltaire qui vit désormais à Prague.

După cum se observă, exemplul aceluia [Cinema] *Calendrier du coeur abstrait*, ale cărui coperti erau ornate cu grafismul unei inimi în locul cuvintului și de libelule dadaiste în care Tzara își preceda semnătura cu o mână tipografică, începe să se extindă. Destinatarul celor două scrisori nu rămâne nici el insensibil: el a trebuit să asiste la moartea marelui anotimp Dada de la Paris și să traseze itinerarul vacanțelor sale, în cursul cărora o va reîntâlni pe prietena sa de la Cabaretul „Voltaire“ pe care o văzuse mai înainte la Praga:

« Cher filleul,²⁵ puisque tu vas en Tchécoslovaquie etc. pourquoi ne pousses-tu pas jusqu'ici faire quelque exhibition du nouvel art? Vos manifestes ont un succès fou surtout celui de l'idiotie pure très compris.²⁶ C'est la plus amusante manière de gaspiller sa vie, et il n'y a que la timidité qui m'empêche de devenir un dadaïste militant. Je te confierai mon âme déjà dadaïste.

Il y a une curve — c'est un mot à introduire — sérieusement éprise de tes vers et ce qui est bien surprenant, de ta gueule, aussi donc si le coeur t'en dit viens la cueillir. Je pars en Transylvanie et puis, l'automne, en Allemagne, le change me permettant d'autres voyages. Salutations dadaïstes et bien tendres. »

« Dragă soldățele²⁵, când mergi în Cehoslovacia etc. de ce nu te repezi și pină aici să faci ceva exhibiție cu noua artă? Manifestele voastre²⁶ au un succes nebun, mai ales cel despre idiotenia pură, bineînțeles. Ar fi cea mai amuzantă manieră de a-ți irosi viața și numai timiditatea mă împiedică să devin un dadaist militant. Îți încredințez inima mea deja dadaizantă.

Există aici o curvă — ca să vorbesc astfel — îndrăgostită lulea de versurile tale și, ceea ce este surprinzător, chiar de mutra ta, astfel încît dacă inima te-ndeamnă să vii, a ta va fi cucoana.

Eu plec în Transilvania și, apoi, la toamnă, în Germania, schimbul permițându-mi și alte călătorii. Salutări dadaiste și afectuoase ».

Les vacances de Tzara avec son amie Maya Chruscecz s'achèvent joyeusement au Tyrol, où la vie est meilleur marché qu'ailleurs, en compagnie d'Arp et de Max Ernst. Ils élaborent l'ultime apparition de la revue Dada: „Dada Augrandair“.

Vacanța lui Tzara cu prietena sa Maya Chruscecz se va încheia cu voieșie în Tirol, unde viața este mult mai amăgitoare decît în alte părți, în compania lui Arp și Max Ernst. Ei vor pune la cale ultima apariție a revistei Dada: „Dada Augrandair“.

1919) puis à Vienne (mai 1920 — juin 1925). Largement ouverte aux dadaïstes tout en faisant place aux constructivistes et à l'avant-garde soviétique.

²⁵ Ion Vinea: carte-lettre avec message autographe à Tristan Tzara (Bucarest, 1-er août 1921 — cachet de la poste), 92 × 141.

²⁶ Vos manifestes: écho des 23 manifestes Dada, parus dans „Littérature“ no. 13, mai 1920, et spécialement dans «Dada manifeste sur l'amour faible et l'amour amer» où Tzara proclamait: «Dada travaille avec toutes ses forces à l'instauration de l'idiot partout». (O.C., t.I, p. 384)

1919), apoi la Viena (mai 1920 — iunie 1925). Larg deschisă dadaștilor, orientată apoi spre constructiviști și spre avangarda sovietică.

²⁵ Ion Vinea: carte poștală cu mesaj autograf către Tristan Tzara (București, 1 august 1921 — [după ștampila poștei]). 92 × 141.

²⁶ Manifestele voastre: ecou din cele 23 de manifeste Dada, apărute în „Littérature“, nr. 13, mai 1920, și, în mod special, în *Dada manifeste sur l'amour faible et l'amour amer*, unde Tzara proclama: «Dada acționează cu toate forțele sale pentru instaurarea idioteniei peste tot». (O.C., t. I, p. 384)

Cette euphorie ne fait pas oublier les amis; Vinea répond de la campagne où il panse ses blessures physiques et morales :

dair“. Această euforie nu l-a făcut pe Tzara să-și uite prietenii; Vinea răspunde dintr-o localitate de provincie, unde mersese să-și oblojească rănile fizice și morale:

« Valea Călugărească ²⁷ Sept[embrie] 1921]

Mon cher Tzara, tes nouvelles m'arrivent ici et me trouvent dans quel état ! Séparé de Dida, par un acte de volonté réfléchié et stupide qui m'a coûté, après-coup, mon repos, ma santé et la part de mon immaculée conscience en voyant la pauvre petite se détraquer à la suite de notre rupture. Je croyais que cela se pouvait passer paisiblement de part et d'autre. C'est une longue histoire que je te raconterai plus tard. J'ai enfin cette liberté que j'ai poursuivie sottement, mais à quoi peut-elle bien servir ?

Parce que ma cervelle crépitait et que je me sentais seul comme un épouvantail je me suis mêlé d'amour avec une petite vierge et avec une grande cocotte. Cela a duré, simultanément, quatre semaines et j'ai dû m'enfuir à Mangalia pour éviter une nouvelle histoire.

« Valea Călugărească ²⁷ septembrie 1921

Dragul meu Tzara, misivele tale mi-au ajuns aici și m-au găsit într-o stare ...! Despărțit de Dida, printr-un act de voință reflexivă și stupidă care m-a costat, la spartul bilciului, liniștea, sănătatea și o bună parte din fondul imaculat al sufletului meu, văzind-o pe biata fată cum se depravează după ruptura dintre noi. Eu credeam că ea putea să treacă liniștită și de-o parte, și de alta. E o istorie lungă pe care ți-o voi depăna altă dată. Acum am, în fine, acea libertate pe care am urmărit-o prosteste, dar la ce-mi servește? Pentru că al meu creier trosnea de neliniște și mă simțeam ca o sperietoare, m-am incurcat în dragoste cu o mică fecioară și cu o mare cocotă. Aceasta a durat, simultan, patru săptămâni și a trebuit să mă refugiez la Mangalia, pentru a evita o nouă istorie.

²⁷ Ion Vinea: lettre autographe signée à Tristan Tzara, 15 septembre 1921. 4 pp. 207 × 171. TZR C 4161. L'enveloppe d'une autre lettre de 1924 y est jointe par erreur.

²⁷ Ion Vinea: scrisoare autografă semnată, către Tristan Tzara, 15 septembrie 1921, 4 pp. 207 × 171. TZR C 4161. Plicul unei alte scrisori din 1924 este adăugat aici din greșeală.

3) *C'est là que j'ai attrapé la chaude-pisse dans un bordel turc et que par une négligence qui me va fort bien j'ai passé la maladie à mon oeil gauche. J'ai failli le perdre. Les souffrances, en outre, ont été atroces. Une vraie expiation.*

4) *Depuis quelques jours je me trouve à la vigne. J'ai confié mes dépouilles mortelles aux soins de ma mère. J'ai mis un point blénorrhagique à ma jeunesse. Je reste encore couché le jour entier, à rouler des programmes de vie dans ma tête chaotique. Et quelles fissures. Bientôt nous aurons les jours braillards des vendanges. Il y a un an nous évoquions ici ensemble des souvenirs auxquels tu vois je viens d'ajouter un tas. Je devine, à tes lignes, que tu viens de saigner aussi — j'espère que ç'a été de profusion. Raconte-moi vite. Mais il ne faut pas me démoraliser. Car j'espère devenir aussi féroce-ment égoïste que tu l'es.*

Qu'as-tu écrit de nouveau? Je polémise sans cesse à ton sujet avec „Țara Noastră“ et avec tout le monde à peu-près.

Traduis quelque chose de toi en roumain et envoie-le moi. Il faut que la traduction soit de toi-même.

Et maintenant je t'embrasse et ne me néglige plus.

Tout à toi.

VINEA

Tu sais je n'ai pas eu un autre papier sous la main, et c'est dimanche, — fermé. »

3) Acolo am pus mina pe o fustiță într-o căsuță turcească și, printr-o neglijență care mi-a mers foarte bine, am trecut de boala de la ochiul stîng. Era cît pe ce să-l pierd. Durerea, dealtfel, a fost atroce. O adevărată expiație.

4) De citeva zile, m-am retras la vie. Părul năprlit după asemenea aventuri l-am lăsat în seama mamei. Tinerețea mea s-a pricopsit și cu un pic de rușine. Ziua întregă stau culcat, tot derulînd programul de viață în capul meu haotic. Și cu ceva fisuri. În curînd vor veni zilele culesului de struguri. Acum un an, noi, aici, evocam împreună amintiri cărora, cum vezi, eu le adăugam atîtea. Bănuiesc, la rîndul tău, că și tu singerași destul — sper că asta a fost din plin. Răspunde-mi și povestește-mi repede. Dar să nu mă demoralizezi. Căci vreau să devin tot așa de feroce egoist ca și tine.

Ce ai scris mai nou? Eu polemizez fără răgaz la subiectul tău cu „Țara Noastră“ și cu toată lumea aproape. Tradu cite ceva de-al tău în românește și trimite-mi. Trebuie însă ca traducerea s-o faci tu însuși.

Și acum te îmbrățișez și te rog să nu mă mai neglijezi.

Cu totul al tău,

VINEA

Să știi că nu mai am altă hîrtie la îndemînă, și este duminică, — închis ».

(Continuare în numărul viitor)

Ion VINEA — Tristan TZARA

Correspondență din Paris trimisă
de
Henri BÉHAR
(II)

Ensuite la correspondance sentimentalo-burlesque s'interrompt pendant deux ans, pour reprendre sur un ton plus littéraire et intellectuel. C'est que Vinea s'est assagi, qu'il est fort pris par les feuilles qu'il dirige: en été 1922, associé avec Marcel Janco, il a fondé la revue „Contimporanul“ (Le Contemporain) qui sera dotée d'une longévité exceptionnelle pour un organe de l'avant-garde, puisqu'elle paraîtra pendant dix ans.

În continuare, corespondența sentimentalo-burlescă se intrerupe timp de peste doi ani, pentru a fi reluată pe un ton mai literar și mai intelectual. Vinea se mai liniștise, căci era foarte ocupat cu gazetele pe care le scotea: în vara anului 1922, împreună cu Marcel Iancu, a înființat revista „Contimporanul“, care va avea o longevitate extraordinară pentru o publicație de avangardă, apărind timp de zece ani.

*Mon petit Tzara*²⁸, nous tardons encore quelques semaines: ne te fâche pas et surtout ne renonce pas à la joie de nous revoir. La première de ma femme au National est fixée le 17. Son spectacle à elle le 28. Après cela nous devons aller jouer pour une fois à Galatzi et Braïla, Kichinew. Nous donnerons un sketch à moi, „Segria”, quel bon titre! et quelque drame de Strindberg. Si ma pièce, que je trouve bonne lue me plaira, alors je la ferai représenter à Bucarest aussi. Mettons pour toutes ces choses encore une dizaine. Donc ce n'est que le 15 janvier que nous partirons. Ce retard, tu comprends toi qui es tellement perspicace — est causé par besoin d'amasser de l'argent.

Tu devines aussi que j'ai acheté „Facla”. Depuis que je la dirige, son tirage n'a cessé de décroître. Avant mon départ, la revue sera anéantie. Mes calculs se réalisent astronomiquement: Einstein n'a pas connu un succès pareil.

Tu recevras bientôt le „Contimporanul”²⁹ avec un de tes vieux poèmes. J'ai mis sur la première page une femme-pine de Brancusi, taillé en marbre sensible et testiculaire-ment veiné.

Dis à „La Revue européenne”³⁰ que malgré le coup de massue qu'un fasciste etc., je me suis un peu occupé des souvenirs de Gorki. Qu'on (excusez) m'envoie plus des livres.

«„FACLA”
Str. Sf. Ionică 10
Telefon 41-48

Micul meu Tzara²⁸, noi mai întârziem câteva săptămîni; nu te supăra și mai ales nu renunța la bucuria de a ne revedea. Premiera soției mele la Național a fost fixată pe 17. Spectacolul ei va avea loc pe 28. După aceea, trebuie să jucăm la Galați și la Brăila, la Chișinău. Vom da un scheci la mine, „Segria”, ce frumos titlu!, și vreo dramă de Strindberg. Dacă piesa mea, pe care o găsesc bună la lectură, îmi va plăcea, o voi reprezenta și la București. Mai adaugă la toate acestea încă vreo zece. Iată de ce pînă la 15 ianuarie nu putem pleca. Această întârziere, tu, cu perspicacitatea ta, trebuie s-o înțelegi — este cauzată de nevoia de a mai strînge ceva bani. Ai să ghicești, de asemenea, că am cumpărat „Facla”. De cînd o conduc, tirajul său n-a încetat să scadă. Chiar înainte de plecarea mea, revista va fi terminată. Calculele mele se realizează astronomic: nici Einstein n-a cunoscut un succes asemănător. Vei primi în curînd „Contimporanul”, cu unul din vechile tale poeme²⁹. Am pus pe prima pagină o femeie-fus de Brâncuși, tăiată în marmură sensibilă, cu vinișoare vii. Spune-le, celor de la „Revue européenne”³⁰ că, cu toată lovitura de măciucă pe care un fasciste etc., eu sunt puțin ocupat cu amintirile lui Gorki. Să nu mi se mai trimită (iartă-mă) cărți

²⁸ Ion Vinea: Lettre autographe signée à Tristan Tzara (Bucarest, 6 déc. 1922 — cachet postal), 4 pp. 231 x 150 TZR C 4159. Sur papier à en-tête de la „Facla”, périodique fondé par N. Cocea, dont Vinea avait la charge. Ses articles polémiques lui valurent des coups, auxquels il fait allusion ici.

²⁹ „Contimporanul”: le no 15, 29 octobre 1922, contient le poème roumain de Tzara *Viens à la campagne avec moi*, cité ci-dessus.

³⁰ „La Revue européenne”: revue mensuelle de littérature, de critique et de culture internationale, paraissant à Paris de 1923 à 1929. Philippe Soupault en était le principal responsable de la rédaction.

²⁸ Ion Vinea: Scrisoare autografă semnată, către Tristan Tzara (București, 6 decembrie 1922 — ștampila poștei), 4 pp. 231 x 150 TZR C 4159. Pe hîrtie, cu antetul revistei „Facla”, periodic înființat de N. [D.] Cocea, în redacția căruia lucra Vinea. Articolele polemice la care face aluzie aici i-au adus multe neplăceri.

²⁹ „Contimporanul”: în nr. 15, din 29 octombrie 1922, a apărut poemul românesc al lui Tzara *Vino cu mine la țară*, citat mai sus.

³⁰ „La Revue européenne”: revistă lunară de literatură, de critică și de cultură internațională; a apărut la Paris între anii 1923—1929. Philippe Soupault era responsabilul principal al redacției ei.

d' auteurs inconnus, ça ne vaut pas la peine. Gorki s'est très bien vendu roman dépuceleur. Des fragments dans la „Gândirea“.

J'attends le livre de M. Jaloux. Les autres n'ont, malgré mes efforts, aucune chance. Fais-moi recevoir „Les Feuilles libres“³¹.

Dis si tu peux publier l'Incantation (par Jean Vinea) dans „La Revue européenne“. C'est mieux que Panait Istrati.

Emmerdant ce Dartmoor de Rodkar et le lavement de M. Mauriac est agréable aux striures de mon cul.

Impossible de m'entendre avec Mlle Kra sur le prix de la revue. „Europe“ me coûte plus que 30 leis. Combat perdu d'avance. A force de confectionner des articles politiques, je n'ai plus rien écrit. Suis en bons termes avec la S.S.R. que le Prince Charles protège. Tous ses membres recevront des terres expropriées — imagine-toi. Tu penses bien que je me suis fait inscrire. Marcel a une exposition le 22, — Maxy³² a eu la sienne et n'a rien vendu. Envoie-moi „L'Oeuf dur“³³. Tu recevras ces jours-ci le „Cugetul Românesc“ avec tes vers à soie. J'ai reconstruit ton père.

A toi VINEA *

« Ave pour Philippe Souppault.

Ton cochon de sourire m'agace. Embrasse-moi le cu sans lunettes. Il est torché par des robes de comètes. Hôte-toi que je m'y mette; deux trous n'occupent pas la même place,

Edmond Jaloux
1878—1949) —
jurnalier, ziarist și
critic literar francez.
Faptă interesantă că Ion Vinea
a oferit la cartea
„L'Esprit des Livres“
1923—1940).

Ion Vinea face
carte, la romanul
„Le Désert de
Soudan“, apărut în
1933 și grație căruia
a câștigat Ma-
ximilian-Premiu
al
românului. Încă o
dată a teribilismu-
care acuză uneori
pe Ion Vinea
ca epistolar
celor doi.

Debutând la
această revistă cu po-
ezia „Neurastenie“ (în
4/mai 1922,
1937), Ion Vinea
a fost un colaborator
deosebit de talentat
al ei, permi-
tându-și deci să-și
extindă și prietenii.

de autori necunoscuți, nu e nevoie de atîta oboseală. Gorki s-a vîndut foarte bine ca roman erotic. Fragmente în „Gândirea“.

Aștept cartea lui Jaloux^a. Alții n-au, în pofida eforturilor mele, nici o șansă. Trimite-mi „Les Feuilles libres“³¹. Spune-mi dacă poți să publici *Incantație* (de Ion Vinea) în „Revue européenne“. E mai bună decît Panait Istrati.

Plictisitor acest Dartmoor de Rodkar, iar clisma lui Mauriac^b este agreabilă doar striurilor de la spate.

Imposibil să mă înțeleg cu D-ra Kra asupra prețului revistei. „Europa“ mă costă mai mult de 30 de lei. Luptă pierdută dinainte. În afară de confectionarea unor articole politice, n-am mai scris nimic. Sunt în bune relații cu S[ocietatea] S[criitorilor] R[omâni] pe care Prințul Carol o protejează. Toți membrii săi vor primi pămînt expropriat — imaginează-ți! Imaginează-ți că m-am înscris și eu. Marcel deschide expoziție pe 22. Maxy³² a avut și el, dar n-a vîndut nimic. Trimite-mi „L'Oeuf dur“³³. Vei primi zilele acestea „Cugetul românesc“^c cu viermișorii tăi de mătase. Am întîlnit pe tatăl tău.

Al tău VINEA *

« Salutări lui Philippe Souppault.

Porcul tău de suris mă agasează. Pupă-mă undeva fără ochelari. E șters de fustele cometelor. Du-te tu undeva că eu mă ocup aici de treburi serioase; două găuri nu ocupă

³¹ „Les Feuilles libres“: revue mensuelle des lettres et des arts, paraissant à Paris de 1918 à 1928. Le directeur en était Marcel Raval, et le secrétaire Wieland Mayr, avec qui Tzara entretint d'excellentes relations durant la publication de son roman-feuilleton *Faites vos jeux*.

³² Maxy: il s'agit du peintre M. H. Maxy, disciple de Tzara et de Vinea, collaborateur de „Contemporain“ jusqu'en 1924, dont il organise l'exposition d'art nouveau, co-fondateur d'„Integral“.

³³ „L'Oeuf dur“: revue parisienne para-dadaïste dirigée par Gérard Rosenthal, 16 numéros de mars 1921 à l'été 1924.

³¹ „Les Feuilles libres“: revistă lunară de literatură și arte, apărînd la Paris între 1918 și 1928. Director era Marcel Raval și secretar Wieland Mayr, cu care Tzara avea foarte strînse relații cînd își publica romanul-foleton *Faites vos Jeux*.

³² Maxy: pictorul român M. H. Maxy, discipol al lui Tzara și Vinea, colaborator la „Contemporain“ pînă în 1924, din care colaborări organizează expoziția de „art nouveau“; cofondator al revistei „Integral“.

³³ „L'Oeuf dur“: revistă pariziană para-dadaistă, condusă de Gérard Rosenthal, 16 numere, din martie 1921, pînă în vara anului 1924.

Cette revue s'illustre donc en publiant les poèmes roumains de Tzara, fort sages, il faut le lire, au regard de ses déconstructions dadaïstes. Mais de brouilles en scandales, Dada n'a pas survécu au delà de l'été 1923. Isolé, Tzara marque une pause: il entreprend un roman-feuilleton, qui tient à la fois des Confessions et de l'Education sentimentale, conduit au mépris de toute règle narrative où se carembolent personnages et sentiments, comme dans la vie quotidienne: Faites vos jeux. Déçu de ne pas obtenir le Prix du Nouveau Monde qu'il briguaît pour ce texte (et qui ira à Reverdy), las de cette anamnèse involontaire et gagné par des préoccupations plus charnelles, le romancier renonce. Le commerce des lettres s'accompagne, chez son correspondant, d'une curiosité amicale, piquée par l'annonce de projets matrimoniaux.

« Mon très cher Tzara ³⁷, je n'ai pu t'écrire quoique je le désirais vivement et, comme d'habitude, j'avais un tas de choses à te raconter. A ce que je me souviens, il s'agissait d'une mariage pour toi, et, ce qui m'intéresse au plus haut degré, d'une invitation à voyager. Mon enfant (ma soeur) tu as mon consentement paternel et je désire te voir sorti de ta quadruple vie que tu me racontes. Tu sais que j'en ai soupé de cette vie là et que rien n'est plus fatigant pour le cerveau et pour la forme et pour la volonté. Tu arriveras à ne plus rien faire. Déjà je constate en ton activité littéraire un ralentissement que je commence à craindre pour toi. Finis donc avec toutes ces femmes névropathiques. J'ai à te questionner sur un tas de choses et à te secouer vigoureusement. Il faut tout simplifier et t'arranger à passer commodément ta dernière jeunesse. Somme-toute tu n'as plus rien réalisé: ton livre de vers où diable est-il? et ton roman il paraît que tu ne l'as pas achevé ³⁸. Garde-toi mon fils de devenir un bouc en rut ou un psychologue sentimental. Je te dis

« Prea dragul meu Tzara ³⁷, n-am putut să-ți scriu, deși o doream așa de mult și, ca de obicei, aveam atâtea să-ți povestesc. Din câte-mi amintesc, era vorba de căsătorie ta și, ceea ce mă interesează în cel mai înalt grad, de o invitație la călătorie. Copilul meu (sora mea), ai consimțământul meu patern și doresc să te văd ieșit din încurcata situație pe care mi-o povestești. Știi că și eu am gustat ceva din viața asta acolo și că nimic nu este mai obositor pentru creier, și pentru trup și pentru voință. Vei ajunge să nu mai poți face nimic. Deja constat în activitatea ta literară o oarecare delăsare care începe să mă neliniștească. Termină deci cu toate aceste femei nevropate. Am să te întreb despre atâtea lucruri și să te zgâlții puțin. Trebuie să simplifici totul și să te pregătești pentru o trecere mai ușoară peste ultima ta tinerețe. Una peste alta, n-ai mai realizat nimic: unde dracului este cartea ta de versuri? Nici romanul se pare că nu l-ai terminat. ³⁸ Păzește-te, fiule, să nu devii un țap înfierbântat sau un psiholog

³⁷ Ion Vinea: lettre autographe signée à Tristan Tzara, Bucarest [février 1925] 4 pp. 217 × 159 TZR C 4162.

³⁸ Le livre de vers *De nos oiseaux*, imprimé dès 1922 ne fut mis en vente qu'en 1929; quant au roman, *Faites vos jeux* publié en feuilleton dans „*Les Feuilles libres*” (mars 1923-mars 1924) il est resté inachevé à la dernière livraison (voir O.C. t.I. pp. 241–300).

Această revistă devine ilustră deci publicînd poemele românești ale lui Tzara, foarte înțelepte, s-ar spune, privind demolările sale dadaïste. Dar, din cauza certurilor și scandalurilor, „Dada” n-a putut supraviețui dincolo de vara anului 1923. Izolat, Tzara cunoaște o pauză: se apucă de un roman-foileton care seamănă cu *Confesiunile* și cu *Educația sentimentală*, condus în răspărul oricăror reguli narative, în care se împletesc personaje și sentimente, ca în viața de fiecare zi: *Faites vos jeux*. Dezamăgit că n-a luat Premiul Noii Lumi pe care îl rîvnea pentru acest text (și care va merge la Reverdy³⁷), obosit, dezgustat de această anamnază involuntară și cucerit de alte preocupări mai omenești, romancierul renunță. Ocupațiile literare se asociază, la corespondentul său, cu o curiozitate prietenească, pigmentată de anunțul proiectelor matrimoniale.

³⁷ Ion Vinea: scrisoare autografă semnată, către Tristan Tzara, București [februarie 1925], 4 pp. 217 × 159, TZR C 4162.

³⁸ Placheta de versuri *De Nos oiseaux*, imprimată din 1922, n-a fost pusă în vânzare decât în 1929; cit despre roman, *Faites vos jeux*, publicat în foileton în „*Les Feuilles libres*” (martie 1923 – martie 1924), el a rămas neterminat la ultima fasciculă (vezi O.C., t.I., pp. 241–300).

ici tout ce qu'il faudrait que tu me répètes. Pense un peu, je suis épris d'une femme qui n'a pas le sou, et suis brigué par une jeune folle qui a des vignes et des forêts (toujours vierges) et des terres. Je me perds dans un débat cornélien entre le sentiment et le devoir. Tire-moi de cette affaire deviens nabab, appelle-moi. A quand le mariage? Momulescu m'a dit que tu t'es brouillé avec tout le monde. C'est le meilleur moment de leur faire plaisir de te montrer riche et heureux. Et ta fiancée, comment est-elle? Milița Petrașcu³⁹, femme de grand talent, m'a raconté t'avoir vu en compagnie d'une jeune américaine très chic habillée chez Delaunay. Je sais, depuis, que la femme de M. Delaunay etc. Envoie-moi une photo, le plus vite. Je ne saurais trop insister sur ce point: arrange-toi.

Voilà trois semaines depuis que j'ai interrompu cette lettre que je voulais „stimulante“ — pour toi je la trouve ridicule tout simplement. Je n'ai pas la force de commencer une autre. J'ai vu ton père avec lequel j'ai arrangé pour la fin avril quelques affaires te concernant. D'une lettre de Fundoianu⁴⁰, j'apprends que tu es bien portant. Ma maîtresse est enceinte et il me faut de l'argent pour le raclage. Maxy et d'autres se sont retirés de „Contimporanul“, ce qui me rejouit beaucoup: nous restons seuls, et je compte sur ton appui à Paris. Marcel t'envoie ses vœux les meilleurs, mais il te craint toujours; je ne te savais pas si terrible. Ton nom dans la nouvelle anthologie⁴¹ me rend heureux, d'une façon bête et amicale et altruiste, et je m'en vais claironnant ta gloire dans les bars, cafés et journaux d'ici. Mais pourquoi n'a-t-on pas vos Breton, Eluard, Dermée etc. Initie-moi dans ces mystères des lettres d'avant-garde. Nous faisons paraître sous peu la „Facla“

sentimental. Îți spun aici tot ceea ce trebuia ca tu să-mi repeți. Gîndește-te puțin, eu sunt încurcat cu o femeie care n-are un sfanț și sunt curtat de o tină ră nebună care are vîi și păduri (tot virgine) și pămînturi. Mă pierd într-o zbatere corneliană între sentiment și datorie. Scoate-mă din această afacere, fă-te nabab, cheamă-mă. Dar pe cînd mariajul? Momulescu mi-a spus că te-ai certat cu toată lumea. E cel mai potrivit moment să le faci plăcerea de a te arăta bogat și fericit. Și logodnica ta, cum arată? Milița Petrașcu³⁹, femeie de mare talent, mi-a povestit că te-a văzut în tovărășia unei tinere americane foarte șic îmbrăcată, la Delaunay. Eu știu, apoi, că soția d-lui Delaunay etc. Trimite-mi o poză, cît mai iute. Nu mai insist asupra acestui punct: descurcă-te!

Sunt trei săptămîni de cînd am întrerupt această scrisoare pe care o doream «stimulatoare» pentru tine; acum o găsesc ridiculă din cale afară. Dar n-am putere să încep alta. L-am văzut pe tatăl tău cu care am aranjat, pentru sfîrșitul lui aprilie, niște afaceri, care te privesc. Dintr-o scrisoare a lui Fundoianu⁴⁰ înțeleg că tu ești bine. Iubita mea este însărcinată și îmi trebuie bani pentru... Maxy și alții s-au retras de la „Contimporanul“, ceea ce mă bucură grozav: rămînem singuri, — și conțez pe sprijinul tău la Paris. Marcel îți trimite urările sale cele mai bune, dar se teme pentru tine; eu nu te știam așa teribil. Apariția numelui tău în noua antologie⁴¹ mă face fericit, într-un mod ciudat, și amical și altruist, și am să-ncep să-ți trîmbețez gloria în barurile, cafenelele și jurnalele de aici. Dar de ce n-avem și noi un Breton, un Eluard, un Dermée etc.? Inițiază-mă în aceste mistere ale literaturii de avangardă. Noi vom

³⁹ Milița Petrașcu: sculpteur, élève de Brancusi, elle était la compagne de Marcel Janco.

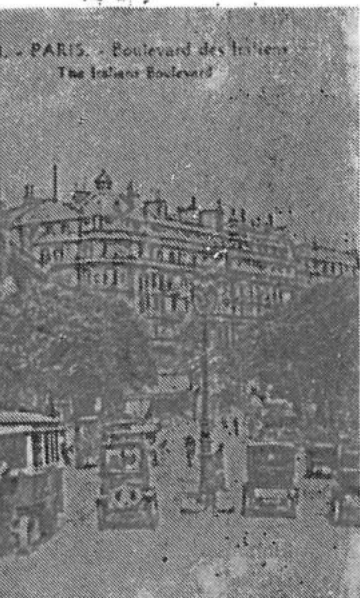
⁴⁰ Fundoianu: sur le futur Benjamin Fondane, voir plus bas.

⁴¹ Allusion à l'Anthologie de la nouvelle poésie française, Paris, éd. „Kra—Le Sagittaire“, 1924, 462 p., contenant trois poèmes de Tzara.

³⁹ Milița Petrașcu: sculptor, elevă a lui Brâncuși, soția lui Marcel Iancu.

⁴⁰ Fundoianu: ulterior, Benjamin Fondane, vezi mai jos.

⁴¹ Aluzie la Anthologie de la nouvelle poésie française, Paris, Ed. „Kra — Le Sagittaire“, 1924, 462 p., care conține și trei poeme de Tzara.

București 1915. De la stînga la dreapta: Tristan Tzara, Theodor Solacolu, M. H. Maxy, Jacques Costin. (Colecția prof. H. Bóhar).

quotidienne. *Ecris-moi — je n'ai plus rien à t'écrire — que deviens-tu? Une photo de ta fiancée? Ton roman? ton roman? ton roman? Et ton sourire, est-il toujours le même? Je l'ai très bien noté dans mon tic-tac par contraste avec ton franc rire d'enfant amusé. Une fois, je t'ai vu perdant tes lunettes dans la mer, et ça, dans un petit poème, a fait une image délicate et drôle.*

Ecris-moi, sinon je te maudis — tu es superstitieux, tu m'écriras et puis je t'aime.

Imprimerie 52

ton VINEA

Tes poèmes roumains ont presque épuisés⁴². Pillat a perdu le 1812 qui devait paraître dans le feu „Cugetul”. Tu dois en avoir copie. Envoie-la moi, ou si tu l'as cheztes parents écris-leur pour qu'ils me la transmettent.

face, peste un timp, ca „Facla” să apară zilnic. Scrie-mi — eu nu mai am nimic de zis — ce se întâmplă cu tine? O poză a logodnicei tale? Romanul tău? romanul tău? al tău roman? Și surîsul tău, a rămas el același? L-am notat foarte bine în tic-tac-ul meu prin contrast cu rîsul tău curat, de copil amuzat. Odată, te-am văzut pierzîndu-ți ochelarii în mare, și asta, într-un mic poem, a produs o imagine delicată și drăguță.

Scrie-mi, dacă nu, te blestem — tu ești superstițios, îmi vei scrie și, apoi eu am să te iubesc. Al tău

VINEA

Imprimeriei 52.

Poemele tale românești sunt aproape epuizate.⁴² Pillat a pierdut 1812 care trebuia să apară în răposatul „Cugetul”. Tu trebuie să ai o copie. Trimite-mi-o, sau, dacă o ai la părinți, scrie-le să mi-o trimită dînsii.

⁴² *Poèmes roumains*: il est clair que Vinea avait reçu mission de publier les poèmes laissés par Tzara avant de quitter Bucarest. Celui-ci l'a fait dans „Contemporainul” jusqu'à épuisement du premier lot, en décembre 1924.

⁴² *Poeme românești*: este clar că Vinea primise sarcina să publice poemele lăsate de Tzara înainte de a părăsi Bucureștii. Ceea ce a și făcut, publicîndu-le în „Contemporainul”, pînă la epuizarea primului lot, în decembrie 1924.

Mon cher Tzara, demande à Delaunay⁴³ la représentation pour moi. Tu sais qu'en m'appuyant sur la presse je pourrais lui rendre service, et, avec le snobisme d'ici, nous ferons de bonnes affaires.

Une demoiselle qui vien d'arriver de Paris m'a informé que la maison Delaunay cherchait, justement, un représentant à Bucarest. Réponds s.t.p. ton V.»

Dragă Tzara, cere-i lui Delaunay⁴³ reprezentanța pentru mine. Tu știi că, ținându-mă de gazetărie, i-aș putea face unele servicii și, cu snobismul de aici, vom realiza afaceri bune.

O domnișoară, care tocmai a sosit de la Paris, m-a informat că firma Delaunay tocmai caută un reprezentant la București. Răspunde, — te rog — al tău V.»

Au vrai, Tzara a suivi les conseils paternels de son ami. Moins pour rendre envieux les compagnons de naguère, regroupés autour d'André Breton, que, selon son inclination, il a épousé Greta Knutson à Stockholm le 8 août 1925 et, comme il se doit, le couple a passé sa lune de miel en Espagne. Vinea, qui croise parfois le père de Tzara (lequel écrit régulièrement à ses parents), se doute de la tournure qu'ont pris les événements. Lui aussi voudrait renoncer à son passé: il refuse l'étiquette de « décadentiste » que, symbolistes de seize ans, ils brandisaient tous deux à la barbe des classiques. Pris dans l'engrenage de l'activité journalistique, on sent bien que, s'il désire renouveler son inspiration à Paris, il aura toujours de bonnes raisons pour ne pas voyager.

Într-adevăr, Tzara a urmat sfaturile părintești ale prietenului său. Mai puțin pentru a-și face invidioși tovarășii de odinioară, regrupați acum în jurul lui André Breton, dar, dînd curs înclinației sale, s-a căsătorit cu Greta Knutson la Stocklohm, la 8 august 1925; cum se obișnuiește, fericitul cuplu și-a petrecut luna de miere în Spania. Vinea, care îl întâlnea adesea pe tatăl lui Tzara (acesta scria în mod regulat părinților), se îndoiește de turnura pe care au luat-o evenimentele. El însuși dorea, de asemenea, să-și uite trecutul: refuză eticheta de „decadent” pe care, simboțiști de șaisprezece ani, ei doi o fluturaseră pe sub nasul clasicilor. Prins în angrenajul activității jurnalistice, se simte că, dacă dorea să-și reinnoiască inspirația la Paris, va avea totuși multiple motive să nu poată călători aici.

« Mon très cher Tzara⁴⁴ je m'empresse de te répondre. Tes lignes je les attendais depuis pas mal de temps. Mais elles ne m'apportent pas la clef de ton mystère: reviens-tu seul d'Espagne? Dois-je baiser quelque blanches mains? Si c'est bien le cas, fais-le pour moi, le plus respectueusement et le plus tendrement possible.

« Prea dragul meu Tzara⁴⁴, mă grăbesc să-ți răspund. Rîndurile tale eu le așteptam de atîta amar de timp. Dar ele nu-mi aduc cheia misterului tău: te întorci singur din Spania? Trebuie să sărut vreo mîină albă? Dacă este cazul, fă-o tu în numele meu, cît mai respectuos și mai tandru posibil.

⁴³ Delaunay: Vinea pense davantage à représenter Sonia Delaunay, qui connaît un grand succès public avec ses robes peintes et ses tissus, qu'à Robert Delaunay.

⁴⁴ Ion Vinea: lettre autographe signée à Tristan Tzara, Bucarest, 5 décembre 1925, 2 pp. 209 × 135, enveloppe adressée 15 rue Delambre Paris XIVe, réexpédiée 3 rue des Eaux, Paris XVI, TZR C 4163.

⁴³ Delaunay: Vinea se gîndea mai mult la reprezentațiile Soniei Delaunay, care cunoștea un mare succes de public, cu rochiile ei pictate și cu țesăturile ei extravagante, decît la Robert Delaunay.

⁴⁴ Ion Vinea: scrisoare autografă semnată, către Tristan Tzara, București, 5 decembrie 1925, 2 pp, 209 × 135, în plic adresat «15 rue Delambre Paris XIV-e», reexpediat pe adresa «3 rue des Eaux, Paris XVI», TZR C 4163.

Sept. Valer Colibaș
Mon dieu Tzara, tes nouvelles m'arrivent et
me trouvent dans quel état! Séparé de
l'idée, par un acte de volonté réfléchi et
de qui m'a coûté, après coup, mon repos,
ma santé et le pays de mon immuable
conscience en voyant la pauvre petite
se détruire à la suite de sa rupture.
Je croyais que cela ne pouvait
passer par-dessus le bord et d'autre.
C'est une longue histoire que je te racon-
terai plus tard. J'ai enfin cette lettre
que j'ai poursuivie soigneusement, mais
à quoi peut-elle bien servir.
2) Parce que ma cervelle crépitait
et que je ne restais seul comme un
épouvantail. Je me suis mêlé d'avec
avec une petite verge et avec un...

Des nouvelles? Je dirige la „Facla“ (quotidien) tandis que N. Cocea est à la prison de Craiova, pour 18 mois. Je ponds un pamphlet par jour, contre l'oligarchie, en prenant l'accent d'Ezechiel. Métier monotone et dangereux pourtant. Je m'emmerde. Bien de raisons m'appellent hors du pays.

Sais-tu que Sacha⁴⁵ est à Bucarest et que je m'en méfie! Elle n'a rien perdu de son air étrange et de sa façon de pénétrer les choses. Mais j'abhorre le passé, je fuis le décadentisme, la littérature, tout. Mon coeur, d'ailleurs, et suivant son habitude, bat — comme devraient les poètes — pour une autre.

Je m'empêtre. Si je viendrais frapper à ta porte, que tu n'en sois pas surpris.

Mais ne m'attends pas. Ecris-moi plutôt.

Ta pièce sera annoncée⁴⁶. Pourquoi ne viens-tu pas la faire jouer dans le pays? Creuse cette idée: elle est bonne.

Au fond, tu m'agaces avec ton air de petit sphinx souriant: es-tu marié ou non? Vite, une photo. Et des détails. Dépêche-toi!

Marcel⁴⁷ est à Londres et, peut-être à Paris, — et pour un mois. Il veut te voir. Sois doux. (De retour dans le pays, il aura une exposition très intéressante avec Milița Petrașcu).

Noutăți? Eu conduc „Facla“ (cotidian) în timp ce N.

[D.] Cocea este în închisoare, la Craiova, pentru 18 luni.

Eu încerc să scot câte un pamflet pe zi, contra oligarhiei, luînd accentul lui Ezechiel. Meserie monotună și periculoasă totuși. Mă plictisesc. Destule motive mă cheamă în afara țării.

Știi că Sașa⁴⁵ e la București și că nu am încredere în ea! N-a pierdut nimic din aerul ei straniu și din felul ei de a pătrunde lucrurile. Dar urăsc trecutul, fug de decadentism, de literatură, de tot. Dealtfel, inima mea, urmîndu-și obișnuința, bate — cum ar dori poezii — pentru altceva.

Mă împleticesc pe picioare. Dacă voi veni la ușa ta să nu te miri.

Dar nu mă aștepta. Scrie-mi mai curînd. Piesa ta va fi anunțată⁴⁶. De ce nu vii să aranjezi să fie jucată în țară? Rumeșă ideea asta: e bună.

În fond, mă agasezi cu aerul tău de mic sphinx surîzător: ești căsătorit, au ba? Iute, o poză. Și detalii. Grăbește-te!

Marcel⁴⁷ este la Londra și, poate, la Paris — și pentru o lună. Vrea să te vadă. Să fii drăguț cu el. (La întoarcerea în țară, va avea o expoziție foarte interesantă cu Milița Petrașcu.)

⁴⁵ Sacha: ce prénom féminin apparaît dans les bouillons de *Faites vos jeux*, singulièrement au chapitre IX (Tzara, O.C. t. I p. 270) et désigne une « jeune-fille malade des nerfs ». Tout porte à croire que Vinea, qui s'est reconnu dans la fiction, parle de cette héroïne.

⁴⁶ ta pièce: *Mouchoir de nuages*, publiée à Paris en 1925 et qui sera jouée à partir du 18 mai 1926.

⁴⁷ Marcel Janco et Milița Petrașcu ont exposé, chaque année, entre 1924 et 1930, sous l'égide de „Contemporanul“. Sur la querelle du premier avec Tzara, voir note 18.

⁴⁵ Sașa: acest prenume feminin apare în buroanele din *Faites vos jeux*, în mod singular în capitolul al IX-lea (Tzara, O.C., t.I, p. 270) și înseamnă o « jeune fille malade de nerfs » (fată bolnavă de nervi, nevropată). E de crezut că Vinea, recunoscîndu-se în ficțiunea romanului, vorbește de această eroină.

⁴⁶ piesa ta: *Mouchoir de nuages*, publicată la Paris în 1925 și care va fi jucată începînd din 18 mai 1926.

⁴⁷ Marcel Janco și Milița Petrașcu au expus, în fiecare an, între 1924 și 1930, sub auspiciile revistei „Contemporanul“. Asupra neînțelegerilor primului cu Tzara, vezi nota 18.

Je vois de temps à autre les parents. Le père, surtout, il est magnifique. Il croit avoir pour une fois un motif de te trouver très intelligent. Je n'en sais rien, moi.

140
Ion Vinea

Bien à toi, VINEA
Bucarest 5 Déc. 1925.»

Îi văd din cînd în cînd pe părinții tăi. Tatăl, mai ales, este magnific. Crede a avea cîteodată motiv să te găsească foarte inteligent. Eu — nu știu nimic. Nimic.

Cu bine, VINEA
București 5 Dec[embrie] 1925.»

Près de quatre ans s'écoulent, pour lesquels nous n'avons au document, ce qui, bien entendu, ne prouve pas que les deux poètes aient cessé toute relation. A notre avis, ils continuent à s'informer mutuellement de leurs écrits, de leurs activités artistiques etc. Ion Vinea a même séjourné à Paris durant l'été 1929, comme en font foi la communication de l'ami Costine (voir pièce 36) et le message suivant:

Aproape patru ani se scurg, pentru care nu avem nici un document, ceea ce, bineînțeles, nu înseamnă că între cei doi poeți ar fi încetat orice legătură.

După opinia noastră, ei continuă să se informeze reciproc despre scrierile lor, despre activitatea lor artistică etc. Ion Vinea a poposit totuși la Paris în vara anului 1929, cum dovedește comunicarea prietenului Costin^e (vezi piesa 36) și mesajul următor:

^e Jacques Costin,
prieten al lui Tristan
Tzara și Ion Vinea.
(v. mai jos).

« 2. VIII. 1929

S. O.S., cher vieux⁴⁸, primește apelul meu provizor. Îmi trebuie pentru mîine șase sute cincizeci de franci (tractirul, spălătoria etc.) pe cari nu-i am fiindcă n-am primit încă ratele recompensei mele naționale. Pentru cîteva zile deci adu-mi tu, deseară, la ... [ilizibil] această mitologică sumă pe care ți-o voi remite apoi, fie în mîinile tale proprii și amicale, fie prin mandat la Béligne [?], fie oriunde vrei. Nu te supăra și tu, cum mă supăr eu, că te supăr.

Te sărut. VINEA
Pela [sic] 5 trec la Brâncuși.»

Si nous ignorons le sujet de leurs conversations et la nature de leurs échanges esthétiques, nous sommes du moins certains que l'auteur de *L'Homme approximatif* (en cours de composition à l'époque) a immédiatement accédé à cet appel, et qu'il en a été remercié par le voyageur angoissé:

Dacă nu cunoaștem subiectul conversațiilor și natura schimburilor lor de păreri estetice, sîntem cel puțin siguri că autorul lui *L'Homme approximatif* (în curs de zămislire la acea dată) a răspuns imediat la acest apel și că a fost răsplătit pentru aceasta de neliniștitul călător:

« *Mon cher vieux*⁴⁹, tu m'excuseras sans doute de tous mes manquements, de tous mes retards. Ces quelques lignes en toute hâte.

⁴⁸ Ion Vinea: lettre autographe en roumain, signée, [Paris] 2 août 1929, adressée à Tristan Tzara, 15 avenue Junod (sic) E.V. TZR C 4165. La première phrase est en français.

⁴⁹ Ion Vinea: lettre autographe signée à Tristan Tzara [Bucarest, 1-er octobre 1929] p. 269 × 210

⁴⁸ Ion Vinea: scrisoare autografă în românește, semnată, [Paris], 2 august 1929, adresată lui Tristan Tzara, 15 avenue Junod [sic] E.V. TZR C 4165. Prima frază este în limba franceză.

⁴⁹ Ion Vinea: scrisoare autografă semnată, către Tristan Tzara [București, 1 octombrie 1929],

Demain lundi je t'expédie par Chrisoveloni ce qui tu m'as prêté, et là aussi, toutes mes excuses — et remerciements.

J'ai vu tes parents — ils sont contents des nouvelles que je leur ai apporté.

Très bien et très lu ton article (ton poème) sur l'art nègre⁵⁰. Au mois de février je suis à Paris.

Voilà une photo de Nelly que tu voulais connaître.

Bien des choses à ta femme, et embrasse ton Christophe doré de ma part⁵¹.

Les soeurs Codreano t'envoient leurs amitiés ainsi qu'à Grette. Elles viennent de perdre leur mère.

Ces coupures t'intéresseront énormément. Ne viens-tu pas — ne venez-vous pas — fouiller vous-même dans le tas?

Je t'embrasse.

Ton VINEA
Str. Bateriilor 4.

« Bătrâne⁴⁹, tu mă vei ierta, fără îndoială, pentru toate absențele, pentru toate întirzierile mele. Schițez aici doar câteva linii, în grabă.

Mîine, luni, îți expediez prin Crisoveloni ceea ce tu mi-ai împrumutat, cu toate scuzele și cu toate mulțumirile de rigoare.

I-am văzut pe părinții tăi — sunt mulțumiți de noutățile pe care li le-am comunicat.

Foarte bun și foarte citit articolul tău (poemul tău de fapt) despre arta neagră⁵⁰. În cursul lunii februarie voi fi la Paris.

Iată o fotografie a lui Nelly pe care tu voiai s-o cunoști.

Complimente doamnei tale și sărută-l pe al tău Christophe de aur din partea mea.⁵¹

Surorile Codreanu îți trimit semnul lor de prietenie; ca și pentru Grette. Ele și-au pierdut de curînd mama.

Aceste tăieturi te vor interesa enorm de mult. Nu vii tu — nu veniți voi — să scoțiți în mormanul de hîrtii?

Te îmbrățișează

Al tău VINEA
str. Bateriilor nr. 4.

Vinea est de nouveau à Paris, non pas en février, comme il le projetait, mais en octobre 1930. Les longues lettres chaleureuses, pleines de questions, font place aux menus billets, non datés, d'une fébrile agitation parisienne:

Vinea este din nou la Paris, nu în februarie, cum credea, ci în octombrie 1930. Lungile scrisori afectuoase, doldora de întrebări, fac acum loc unor bilețele, fără dată, de o febrilă agitație pariziană:

(adressée 15 av. Junod (Montmartre) Paris, cachet de la poste) TZR C 4166.

⁵⁰ l'article: *Note sur la poésie nègre*, publié d'abord en 1918, a été repris, avec 2 poèmes nègres, dans „Variétés” (Bruxelles) 15 nov. 1928. Il se termine sur ce programme: «La poésie vit d'abord pour les fonctions de danse, de religion, de musique, de travail.» (O.C. t. I p. 401).

1 p., 269 × 210 (adresată: „av. Junod (Montmartre) Paris — stampila poștei) TZR C 4166.

⁵⁰ articolul: *Note sur la poésie nègre*, publicat mai întâi în 1918, a fost reluat, cu 2 poeme negre, în „Variétés” (Bruxelles), 15 noiembrie 1928. El se încheie cu acest program: «La poésie vit d'abord pour les fonctions de danse, de religion, de musique, de travail.» (Poezia trăiește mai ales prin funcțiile ei de dans, de credință, de muzică, de muncă.) (O.C., t.I., p. 401).

⁵¹ *Christophe*: le fils du poète né le 15 mars 1927. La formule est purement conventionnelle, l'enfant étant brun comme son père.

⁵¹ *Christophe*: fiul poetului, născut la 15 martie 1927. Formula rămîne pur convențională, copilul fiind brun, ca și tatăl său.

« Mon vieux ⁵²
J'arrive à 6¹/₂ seulement (seulement)! un contre-temps.
Sărutări de mîini à Gretta ⁵³. J'embrasse le très cher Cristophe. Et toi aussi.

VINEA.»

« Jeudi soir
Mon très cher Tzara ⁵⁴,
Je suis dans une sale petite boîte — tu dois donc excuser le papier et le reste.
Je t'évoque souvent et te cause — seulement je ne sais pas trop ce que tu deviens — et
me contente de ton corps astral — hélas des débauches de vision.
Je viens te voir un de ses jours vers 3¹/₂ — 4 h — si tu veux écris-moi un mot.
Bien des choses à Gretta, et pour Cristophe un baiser dans les cheveux.
Bien à toi.

VINEA.»

« Mon très cher Tzara ⁵⁵
Ton téléphone ne marche? L'autre jour aux Surindé — pendant j'ai dû partir sans
vous voir. Je me suis trouvé très mal. Maintenant ça va bien, mais je ne te trouve plus.
Je serais demain à 6¹/₂ aux Deux Magots, veux-tu venir?
Ton vieux

VINEA.»

« Bătrîne ⁵²,
Sosesc numai (numai)! la 6¹/₂ în contra-timp.
Sărutări de mîini domniței Gretta ⁵³. Îl pup pe atît de scumpul Cristophe. Și
pe tine, de asemeni.

VINEA.»

« Joi seara
Prea dragul meu Tzara ⁵⁴
Mă aflu într-o bombă — scuză-mi, deci, hîrtia și restul.
Te evoc adesea și stăm aievea de vorbă — numai că eu nu prea știu atîtea din ceea
ce devii tu peste noapte — și mă mulțumesc cu firea ta astrală — ehei! cu orgiile
viziunilor tale.
Vin să te văd într-una din zile pe la orele 3¹/₂—4 — dacă vrei să-mi scrii un cuvînt.
Omagii pentru Gretta și un pupic pe păr pentru Cristophe.

Toate bune VINEA.»

« Iubite Tzara ⁵⁵
Telefonul tău nu merge? Alaltăieri, la Surindé a trebuit să plec fără să vă văd.
M-am simțit foarte rău. Acum mi-e mai bine, dar nu te mai găsesc.
Voi fi mîine la 6¹/₂ la Deux Magots, vrei să vii și tu?
Al tău vechi

VINEA.»

⁵² Ion Vinea: lettre autographe signée à Tristan Tzara 1 p. 269 × 210, enveloppe: pneumatique, 18 octobre 1930 (cachet postal) adressée: 15 avenue Junot (Montmartre) E.V. TZR C 4167.

⁵³ «baise-mains» à Gretta.

⁵⁴ Ion Vinea: lettre autographe signée à Tristan Tzara s.l.n.d. 2 pp. 174 × 103 TZR C 4171.

⁵⁵ Ion Vinea: lettre autographe signée à Tristan Tzara s.l.n.d. p. 239 × 103 TZR C 4172.

⁵² Ion Vinea: scrisoare autografă, semnată către Tristan Tzara, 1 p., 269 × 210, plic: pneumatic, 18 octombrie 1930 (ștampila poștală), adresat: 15 avenue Junot (Montmartre) E.V. TZR C 4167.

⁵³ «baise-mains» à Gretta — «sărutări de mîini» pentru Gretta.

⁵⁴ Ion Vinea: scrisoare autografă, semnată, adresată lui Tristan Tzara, s.l.n.d., 2 pp., 174 × 103, TZR C 4171.

⁵⁵ Ion Vinea: scrisoare autografă, semnată către Tristan Tzara, s.l.n.d., 1 p., 238 × 150 TZR C 4172.

« mardi soir
Chantilly⁵⁶
Et le caffard? Ça se trouve partout.

VINEA ».

« marți seara
Chantilly⁵⁶
Și libarca? Ea se plimbă peste tot.

VINEA ».

Le séjour parisien s'achève sur cette note mélancolique qui pourrait être un adieu si nous n'avions une carte postale du poète retourné sur le sol natal:

Popasul parizian se termină pe această notă melancolică ce ar putea fi luată drept un « adio » dacă noi n-am avea o carte poștală a poetului întors pe pământul natal:

« Mon très cher vieux⁵⁷. Je ne suis pas si cochon que tu pourrais le croire. Tes lettres, je ne les a reçues que très tard. J'ai vu ton père. Nous sommes voisins. J'espère pouvoir arranger une fois pour toutes. Il y a moyen, si je ne me trompe. Autrement, tant que la situation ne change, il n'y a rien à faire. On peut pas s'entendre avec les sots. Comment vas-tu? Merci beaucoup pour tes livres.

Bien des choses pour Gretta et Cristophe. Je t'embrasse.

Bébé.»

[au recto] « J'ai passé des vacances fougueuses au bord de la mer noire. Te souviens-tu? Il faut se revoir un jour sur ces lieux. Bien à toi. Bébé.»

« Dragul meu vechi prieten⁵⁷. Eu nu sunt atât de porc pe cât ai putea crede tu. Scrisorile tale eu nu le-am primit decât cu mari întârzieri. L-am văzut pe tatăl tău. Suntem vecini. Sper să pot aranja o dată pentru totdeauna. E posibil, dacă nu mă înșel. Altfel, atâta timp cât situația nu se schimbă, nu este nimic de făcut. Nu te poți înțelege cu proștii. Cum îți merge? Mulțumesc mult pentru cărțile tale.

Complimente pentru Gretta și Cristophe.

Te îmbrățișez

Bebe.»

[recto] « Am petrecut o vacanță minunată pe litoralul Mării Negre. Tu ți-l mai amintești? Trebuie să ne revedem într-o zi pe aceste locuri. Cu bine.

Bebe ».

Il semble, que, dès lors, leurs relations commencent à se distendre, malgré l'élan du souvenir. Les deux amis n'ont certainement plus les mêmes vues en matière d'esthétique et d'action révolutionnaire, d'autant plus qu'ils ne vivent pas dans le même contexte politique. Tzara sera surréaliste avec un

S-ar părea că, de-acum, relațiile dintre cei doi încep să se destrame, în ciuda elanului amintirilor. Hotărât lucru, cei doi prieteni nu mai au aceleași opțiuni în materie de estetică și acțiune revoluționară, cu atât mai mult cu cât ei nu trăiesc în același context politic. Tzara va fi supraréalist

⁵⁶ Ion Vinea: carte postale représentant la cueillette des fleurs à Chantilly, avec message autographe signé à Tristan Tzara 15 av. Junot (Montmartre) Paris, Chantilly s.d. 90 × 141 TZR C 4173.

⁵⁷ Ion Vinea: carte postale, portrait d'un vieillard barbu, avec message autographe signé à Tristan Tzara, recto, verso, 88 × 137. Bucarest 1931? (cachet postal illisible) TZR C 4168.

⁵⁶ Ion Vinea: carte poștală reprezentând culesul florilor la Chantilly, cu mesaj autograf semnat, către Tristan Tzara «15 av. Junot (Montmartre), Paris», Chantilly, s.d. 90 × 141, TZR C 4173.

⁵⁷ Ion Vinea: carte poștală, portretul unui moșneag cu barbă, cu mesaj autograf, semnat, către Tristan Tzara, recto-verso, 88 × 137, București 1931 [?] (ștampila poștală ilizibilă) TZR C 4168.

enthusiasme que son correspondant ne partage pas absolument par le peu d'empressement qu'il montre à lui répondre. Voici la seule lettre de lui qu'on ait conservée à Bucarest:

« 15 avenue Junot
Marcadet 51-42

Mon cher vieux⁵⁸,
Est-ce hier que j'ai entendu ta voix venant d'un nuage par le fil du téléphone? Il y a si longtemps que je me propose de t'écrire que j'en ai perdu le vocabulaire.

J'ai été tous ces temps-ci dans les nuages à Paris. Depuis ton départ il y a eu tant d'animation que j'ai l'impression d'être resté sur place.

Fais nous couvrir ces bulletins de 1 000 souscriptions de libraires et de piétons et une grande bénédiction surréaliste te sera accordée par le sous-sur-signé. Viendras-tu oui ou non dans cette ville d'obscurité?

Il y a belle lurette que nous caressons l'espoir. Tout le monde ici va bien. Gretta travaille et Christophe aussi. Fais part à qui de droit (ma situation est un peu difficile car tu ne me tiens pas au courant) de mes sentiments choisis ainsi que de mes désirs d'une application à chaud de ma cordialité non équivoque. Et écris quand-même à ton vieux TZARA qui t'embrasse.

Il est urgent que vous fassiez un effort de souscription pour nous, pour des raisons spéciales.»

« 15 avenue Junot
Marcadet 51-42

Bunul și vechiul meu prieten⁵⁸,

Oare ieri am auzit vocea ta plutind pe un nor prin firul de telefon? De atîta timp îmi tot zic să-ți scriu, încît mi-am pierdut glasul. Am fost în toate aceste timpuri transportat în norii de deasupra Parisului. După plecarea ta a fost atîta animație încît am impresia că am rămas pe loc.

Ajută-ne să completăm aceste buletine de 1000 de abonamente ale librarilor și pietonilor și o mare binecuvîntare suprarealistă îți va fi acordată de sub-supra-semnatul. Vii sau nu în acest oraș al întunericului?

E mult de cînd noi ne hrănim cu speranța. Toată lumea aici e bine: Gretta lucrează, ca și Christophe, de altfel. Transmite celor în drept (situația mea e un pic dificilă, căci tu nu mă ții la curent) sentimentele mele alese, ca și dorințele mele pentru o dovadă vie a cordialității mele neechivoce. Și scrie-i totuși bătrînului tău TZARA care te îmbrățișează.

E urgent să faci un efort de subscripție pentru noi din motive speciale.»

Il faut le décès du père de Tzara, après la guerre, pour que Vinea reprenne la plume:

Abia după moartea tatălui lui Tzara, după război, Vinea mai pune tocul pe hîrtie:

⁵⁸ Tristan Tzara: lettre autographe à Ion Vinea [Paris, 25 mai 1932], publiée en français et en roumain, avec facsimilé partiel, dans „Steaua”, no. 4, martie 1965, p. 115, reproduite par Claude Sernet, dans sa préface aux *Premiers poèmes*, „Seghers”, 1965, p. 16. Le post-scriptum se réfère aux bulletins de souscription pour le „Surréalisme au Service de la Révolution”, revue dont l'existence fut pour le moins difficile.

⁵⁸ Tristan Tzara: scrisoare autografă către Ion Vinea [Paris, 25 mai 1932], publicată în franceză și în românește, cu facsimil parțial, în „Steaua”, nr. 4, martie 1965, p. 115; reprodușă de Claude Sernet în prefața sa la vol. *Premiers poèmes*, „Seghers”, 1963, p. 16. Post-scriptum-ul se referă la buletinele de subscripții pentru „Le Surréalisme au Service de la Révolution”, revistă a cărei existență a fost cel puțin dificilă.

f. Într-adevăr, scrisoarea originală, autografă, se află în colecțiile Muzeului Literaturii Române, înregistrată sub nr. 11796. Este singura scrisoare conservată aici. Este posibil să se mai descopere și alte misiive ale lui Tristan Tzara, deocare din epistolele lui Vinea reiese clar că și Tzara i-a răspuns în câteva rînduri

« Mon très cher vieux⁵⁹,
il y a longtemps...

C'est par hasard, et avec un grand retard, que j'ai appris la triste nouvelle de la mort de ton père — que je rencontrais de temps en temps, et que j'aimais beaucoup. Je me rappelle lui avoir promis quelque chose à ton sujet, je t'avais tout de suite écrit, mais ta réponse était très évasive, l'un de nous n'avait rien compris. Demande donc à Jacques, de quoi il s'agit et fie-toi à lui. C'est le même vieux copain de jadis. Seulement il ne faut plus perdre de temps surtout parce que l'époque est favorable à ces transactions. Biens entendu quelques sacrifices sont absolument nécessaires.

J'espère venir à Paris le prochain automne — mais d'ici là fais un bond en Roumanie — emmène ta femme et Christophe qui doit être un jeune homme, un grand jeune homme à présent. Bien des choses à Gretta, et toi je t'embrasse bien fort et t'attends. Ton vieux Bébé».

« Dragul meu vechi prieten⁵⁹,
e-atîta timp de cînd....

Printr-o întîmplare, și cu mare întîrziere, am aflat trista veste a morții tatălui tău — pe care îl întîlneam din cînd în cînd, și pe care îl iubeam mult. Îmi amintesc că i-am promis să-i mai spun cîte ceva despre tine; și-am scris imediat, dar răspunsul tău era foarte evaziv, unul dintre noi nu înțelese nimic. Întreabă-l deci pe Jacques despre ce este vorba și ai încredere în el. E același vechi camarad de altădată. Numai că nu mai trebuie pierdut timpul pentru că epoca este favorabilă tranzacțiilor lui. Bineînțele, cîteva sacrificii sunt absolut necesare.

Sper să vin la Paris toamna viitoare, dar dă și tu o fugă în România, — ia-i cu tine pe soția ta și pe Christophe, care trebuie să fie de-acum un bărbat în toată puterea cuvîntului. Toate cele bune pentru Gretta; pe tine te îmbrățișez bărbătește și te aștept. Al tău

Bebe.»

Ainsi s'achève cette correspondance révélant, de la part de son auteur, outre une amitié indubitable, une excellente connaissance de la langue française, une attention extrême portée à la littérature d'avant-garde et à ses différentes tendances. Le plus remarquable est que Vinea, toujours désireux de se rendre à Paris, n'ait eu aucune envie de s'y fixer, comme son vieux camarade: il était désormais trop tard pour abandonner un combat aventureux dans les lettres roumaines, même au prix d'un transfert vers la ville-lumière.

(Continuare în numărul viitor)

Astfel se încheie această corespondență, revelînd în ceea ce-l privește pe autorul ei, dincolo de o prietenie indubitabilă, o excelentă cunoaștere a limbii franceze, o atenție extremă acordată literaturii de avangardă și diferitelor ei tendințe. Cel mai de remarcat aspect este că Vinea, totdeauna dornic să meargă la Paris, n-a avut nicio dată intenția de a se fixa aici, ca vechiul său camarad; de-acum era prea târziu pentru a abandona o luptă aventuroasă în perimetrul literaturii române, chiar cu prețul unui transfer în orașul-lumină.

(Traducere și note de Fănuș BĂILEȘTEANU)

⁵⁹ Ion Vinea: lettre autographe signée à Tristan Tzara s.l.n.d. 1. p. 282 × 215 TZR C 4169.

⁵⁹ Ion Vinea: scrisoare autografă, semnată, către Tristan Tzara, s.l.n.d., 1 p. 282 × 215, TZR C 4169.

Ne cherchez pas d'autres in-
terprétations et croyez à
toute mon affection
Tristan TZARA